

RI XQ'ALAJISAX CHUWÄCH RI SAN JUAN

Waral käqil wi ri xuq'alajisaj ri Jesucristo chuwäch ri apóstol Juan

1 ¹Are wa' ri xuq'alajisaj ri Dios chuwäch ri Jesucristo rech ri Are' kuq'alajisaj chi chkiwäch ri patänil taq re chrij ri käb'antaj na chanim. Ri Jesucristo xuq'alajisaj wa' chuwäch ri Juan ri patänil re rumal jun ángel ri xutaq loq. ²Are k'u ri Juan xub'ij ri qas tzij chrij ronojel ri xrilo. Xutzizoj kan ri qas tzij chrij ru Loq' Pixab' ri Dios ri xuq'alajisaj ri Jesucristo.

³Utz re jachin ri kusik'ij u wäch we wuj ri', xuquje' utz ke jachin taq ri käkitatab'ej u sik'ixik ri tzij ri yo'm rumal ri Loq'alaj Espíritu ri tz'ib'tal chupam we wuj ri', käkinimaj k'u ri kub'ij rumal chi naqaj chik k'o wi ri q'ij aretaq käb'antaj na ronojel wa'.

Ri apóstol Juan kuchap u tz'ib'axik b'i jun carta chke taq ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa taq ri wuqub' tinimit ri e k'o pa Asia

⁴In wa', ri Juan, kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chiwe ix, qachalal kojonelab', ri ix k'o pa ri wuqub' tinimit re Asia. Are ta b'a' ri Dios xuquje' ri wuqub' espíritus ri e k'o chuwäch ri je'lalaj u t'uylub'al këtoq'ob'isan i wäch, kub'ano chi kuxlan ri iwanima'. Are wa' ri Dios ri k'o kämik, ri k'o ojer, ri käpe na. ⁵Xuquje' ri Jesucristo kutoq'ob'isaj ta na i wäch, kub'an ta na chi kuxlan iwanima'. Ri Are' are ri q'alajisaj re ru Tzij ri Dios ri jikom ranima', ri nab'e xk'astaj chkixol ri käminaqib', ri k'o u taqanik pa ki wi' ri nimaq taq taqanelab' cho we uwächulew. Ri Cristo kujraj, xujuch'aj k'u che ri qa mak ruk' ru k'el. ⁶Xujukoj che nimaq taq taqanelab', xuquje' che sacerdotes chupatänixik ri Dios, ru Tat. iChnimarisax ta b'a' u q'ij, chtaqaq ta k'ut amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik! Amén.

⁷iChiwilampe', ri Cristo petinaq pa ri sutz'! Konojel winaq käkil na wa', xuquje' ri xeb'anow k'äx che käkil na u wäch. Ronojel ki wäch winaq cho ruwächulew keb'oq' na aretaq käkil ri Are' käpetik. Je', qas je' kel wi na.

⁸“Ri in, in je' jas ri nab'e letra xuquje' ri k'isb'al letra re ri alfabeto, ri “A” ruk' ri “Z”. In k'ut ri chapleb'al, in ri' ri k'isb'al re ronojel.” Je wa'

kub'ij ri Qajaw Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk', ri k'o kämik, ri k'o ojer, ri xuquje' käpe na.

Ri apóstol Juan xril ri Cristo nimarisam chi u q'ij

⁹In wa' ri Juan, in iwachalal ri tajin kinriq k'äx junam iwuk' ix. Yo'm k'u chwe rumal ri Jesucristo chi kinchajij paciencia, je' jas ri yo'm chiwe ix. Je ri' junam kujek'ol na chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios. Ri in, in ajpache', in k'o pa jun alaj ch'äqap ulew, Patmos u b'i', ri k'o pa ri mar, xa rumal ru tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios ri xuq'alajisaj ri Jesucristo. ¹⁰Xk'ulmataj pa jun q'ij domingo (ri käb'ix “u q'ij ri Qajaw” che) chi xchaptaj ri wanima' rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espiritu. Te' xinto k'o Jun ri sib'alaj ko xch'aw loq chwij, je' ta ne ru ch'ab'al jun tun. ¹¹Ri xch'awik, je wa' xub'ij: Ri in, in je' jas ri nab'e letra xuquje' ri k'isb'al letra re ri alfabeto, ri “A” ruk' ri “Z”. In k'ut ri chapleb'al, in ri' ri k'isb'al re ronojel. Chatz'ib'aj pa jun wuj ri kawilo, te k'u ri' kataq b'i chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa taq ri wuqub' tinimit ri e k'o pa Asia, ri tinimit Éfeso, ri Esmirna, ri Pérgamo, ri Tiatira, ri Sardis, ri Filadelfia, xuquje' ri tinimit Laodicea, —xcha ri' chwe.

¹²Xinka'y k'u chwij che rilik jachin ri xch'awik. Aretaq je wa' xinb'ano, xinwil wuqub' u tak'alib'al kantela re q'än puaq. ¹³Te k'u ri' pa ki n'ik'iajal ri wuqub' u tak'alib'al kantela xinwil Jun ri junam ruk' ru k'ojol jun winaq. U kojom k'u jun atz'iaq ri kopan k'ä chuqul raqan, ximital cho u k'ux ruk' jun pas re q'än puaq. ¹⁴Ri u wi' are sib'alaj saqlolol je' jas ri ch'ajch'oj rismal chij, junam jas ri saq tew. Ri u waq'äch k'ut, kenikowik je' jas ri u xaq q'aq'. ¹⁵Ri raqan kejuluwik junam jas ri ch'ich' bronce ri porom pa horno, ri ch'ajch'ob'isam k'ut. Ri käch'awik are junam ruk' ri ki chojojem k'ia nimaq taq ja'. ¹⁶Ruk'am ri Are' wuqub' ch'imil pa ru wikiäq'ab', elinaq k'u loq jun machete pu chi' ri t'ist'ik u wi' ri xuquje' kieb' u pu chi'. Ru palaj sib'alaj käjuluwik je' jas ru juluwem ri q'ij aretaq man k'o tä jub'iq' ri sutz' cho ri kaj.

¹⁷Aretaq xinwilo, xintzaq chuwäch je' ta ne ri xinkämik. Ri Are' k'ut xuya ru wikiäq'ab' pa nu wi', te k'u ri' xub'ij chwe: iMaxej awib'! In ri' ri nab'e, in ri' ri k'isb'al re ronojel. ¹⁸Ri in, in k'aslik. Pune xinkämik, in k'asal chik kämik, man k'o tä k'u u k'isik ri nu k'aslemal. Pa nu q'ab' k'o wi ri lawe re ri kämikal xuquje' ri lawe re ri k'olib'al ri e k'o wi ri käminaqib'. ¹⁹Chatz'ib'aj b'a' ri awilom, xuquje' ri k'o chanim ri tajin kawilo. Chatz'ib'aj xuquje' ronojel ri käb'antaj na aretaq e ok'owinaq chi wa' we ri'. ²⁰Are wa' ri kel kub'ij ri tijonik ri man etamtal taj chkij ri wuqub' ch'imil ri xawilo ri wuk'am pa ri nu wikiäq'ab', xuquje' ri wuqub' u tak'alib'al kantela re q'än puaq: Ri wuqub' ch'imil e are' käkik'exwächij ri k'amal taq ki b'e^a ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri wuqub' tinimit

^a 1:20 Ri tzij “k'amal ki b'e” are wa' ri tzij “ángel” pa castellano.

re Asia. Are k'u ri wuqub' u tak'alib'al kantela e are taq wa' ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri wuqub' tinimit, —xcha ri Are' chwe.

Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Éfeso

2 ¹Te k'u ri' xub'ij: Chatz'ib'aj b'i wa' we tzij ri' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Éfeso: “Ri Jun ri ruk'am ri wuqub' ch'imil pa ru wikiäq'ab', ri käb'in chkixol ri wuqub' u tak'alib'al kantela re q'an puaq, je' kub'ij wa': ²Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano, wetam chi sib'alaj tajin katchakunik, xuquje' chi kachajij paciencia pa ronojel. Wetam chi man kakoch' tä a wäch chke ri itzel taq winaq. Wetam chi qas awilom ri ki k'aslemal ri winaq ri käka'n che kib' chi e apóstoles, man qas e are' tä k'ut. Awilom k'ut chi xaq e b'anal taq tzij. ³Pune a riqom k'äx, a chajim paciencia. Pune nim ri chak a b'anom rumal wech in, man at kosinaq taj. ⁴K'o k'u ri tajin kinwil chawij, chi man je' tä chi ri nu loq'al chawäch jas ri nab'e. ⁵Chna'taj b'a' chawe jawije' ri at qajinaq wi, chak'exa k'u ra chomanik, chak'exa rawanima'. Chachaplej chi na ri tajin kab'an nab'e. We ta man je' kab'an wa', chanim kine' che awilik, kinwesaj na ru tak'alib'al a kantela pa ru k'olib'al we ta mat at tzelejinaq ruk' ri Dios. ⁶Pune je ri', utz kinwil ri tajin kab'ano chi tzel kawil wi ri käka'n ri jule' winaq nicolaítas. Ri in xuquje' kinwetzelay u wäch ri tajin käka'no. ⁷Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab': Jachin ri käch'akan puwi' ri itzel, kinya na re ru wäch ri che' re k'aslemal ri k'o pa ri je'lalaj k'olib'al jawije' k'o wi ri Dios ri käb'ix “Paraíso” che,” —kächa ri'.

Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Esmirna

⁸Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Esmirna: “Ri Jun ri k'o nab'e, ri xuquje' are ri k'isb'al, ri xkäm na kanoq, te k'u ri' xk'astaj chkixol ri käminaqib', je' kub'ij wa': ⁹In wetam chi tajin kariq k'äx, wetam chi at meb'a', pune ta ne we ta käb'ix ri qas tzij, at q'inom. Wetam chi katyoq' kumal ri winaq ri käkib'ij chi e aj Israel. Man e aj Israel tä k'ut, xane e jun komon winaq ri e rech ri Satanás. ¹⁰Maxej awib' rumal ri k'äx ri kariq na. ¡Tampe'! Ri Itzel kub'an na chi e k'o jujun chiwe ri keb'ok pa che' che rilik we qas tzij iwonojel ix, ix kojonelab'. Lajuj q'ij käb'an na k'äx chiwe. Chataqej b'a' ri kojoniq k'ä katkäm na. Ri in k'ut kinya na ri k'aslemal chawe che tojb'al awe je' ta ne are jun corona ri kakoj chajolom. ¹¹Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab': Jachin ri käch'akan na puwi' ri itzel man kuriq tä na k'äx rumal ri ukab' kämikal,” —kächa ri Are'.

**Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal
kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Pérgamo**

¹²Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Pérgamo: “Ri Jun ri ruk'am ri machete t'list'ik u wi', ri kieb' u pu chi', je' kub'ij wa': ¹³Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano, xuquje' wetam chi at k'o chila' jawije' ri këtaqan wi ri Satanás. Pune je ri' tajin kataqej nu patänixik, at kojoninaq chwe, man xaya tä k'u kan ri a kojonik aretaq xkämisax ri Antipas ri patänil we ri jikom ranima' chila' pa ri tinimit jawije' këtaqan wi ri Satanás. ¹⁴K'o k'u ri man utz taj ri tajin kinwil chawij, chi e k'o jujun winaq awuk' ri man këkaj taj këkiya kan ru tijonik ri tat Balaam ri xukoj u k'ux ri tat Balac rech keutaqchi'j ri winaq aj Israel che mak chutijik ri yo'm chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq, xuquje' chub'anik ke jas ri këka'n ri tz'i' ri xaq këkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. ¹⁵Xuquje' e k'o jujun winaq awuk' ri man këkaj taj këkiya kan ri ki tijonik ri jule' winaq nicolaítas, ri tzel kinwil wi. ¹⁶Rumal ri' chak'exa ri awanima', chak'exa ri a chomanik. We ta mat je' kab'an wa', chanim kinopan na iwuk', kinch'ojin na kuk' ri winaq ri' ruk' ri machete ri kel pa nu chi'. ¹⁷Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab': Jachin ri këch'akan puwi' ri itzel kinya na re ri maná^b ri k'u'talik, xuquje' kinya na che ri are' jun alaj saq ab'aj ri tz'ib'tal wi jun k'ak' b'i'aj, ri man k'o tä jun etamaninaq, xane xaq xuwi ri këk'amowik,” —kächä ri'.

**Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal
kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Tiatira**

¹⁸Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Tiatira: “Ru K'ojol ri Dios, ri kënikow ru waq'äch je' jas ri u xaq q'aq', ri xuquje' kejuluw ri raqan junam ruk' ri ch'ich' bronce ri ch'ajch'ob'isam, je' kub'ij wa': ¹⁹Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano, wetam ri rutzil awanima', wetam k'ut chi k'o a kojonik, chi kachajij paciencia, xuquje' chi tajin kinapatänij. Wetam k'ut chi ri tajin kab'an këmik nim na chuwäch ri xab'an kan nab'e. ²⁰K'o k'u ri man utz taj ri tajin kinwil chawij: chi xaq utz kawil wi k'o ri ixoq Jezabel awuk', ri kub'ij chi kuq'alajisaj tzij ri yo'm che rumal ri Dios, ri keusub' k'u ri patänil taq we ruk' ri tijonik ri kuya chke rech këka'n ke jas ri këka'n ri tz'i' ri xaq këkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Ri are' kub'ij chke chi kuya' këkitij ke ri wa ri yo'm chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq.

^b 2:17 “Maná”: Are ri wa ajchikaj tzuqub'al ke ri winaq aj Israel aretaq xeb'in pa taq ri juyub' ri ketz'inowik.

21 Ri in xaq weye'm chi kuk'ex u chomanik, kuk'ex k'u ranima' we ixoq ri'. Man kraj tä k'ut kuya kan u b'anik ri nimalaj mak ri tajin kub'ano. 22 Ri in kintaq na b'i jun k'äxalaj yab'il chrij we ixoq ri', xuquje' kinb'an na chi sib'alaj käkiriq na k'äx ri tajin kaka'n ri nimalaj mak ruk' we ixoq ri' we ri e are' man käksiya tä kan u b'anik ri mak ri tajin kub'an ri ixoq. 23 Ri ral ri ixoq keinkämisaj na, je ri' konojel ri qachalal kojonelab' kaketamaj na chi in wetam ri ki chomanik ri winaq xuquje' ri k'o pa kanima'. Kinya k'u na chiwe chijujunal ri tojb'al re ronojel ri i b'anom. 24 Are k'u ri nik'iaj iwachalal chik ri e k'o pa Tiatira, ri ix ri man kitaqej tä we tijonik ri', ri man k'o tä iwetamam chrij ru tijonik ri Satanás ri man etamtal taj ri käkib'ij ri nik'iaj chi sib'alaj k'äx u ch'ob'ik wa', kinb'ij chiwe chi man k'o tä chi na jas jun eqa'n chik kinya na chiwij. 25 Qas utz b'a' chib'ana chuk'olik ri k'o iwuk' k'ä kinopan na iwuk'. 26 Jachin taq ri kech'akan na puwi' ri itzel, ri xuquje' käkitaqej u b'anik jachike ri kwaj chi káb'anik k'ä chuk'isb'al ronojel, kinya na taqanik pa ki q'ab' pa ki wi' konojel ki wäch winaq ri e k'o cho ruwächulew. 27 Je' jas ri in yo'm taqanik pa nu q'ab' rumal ri nu Tat, ketaqan k'u na pa ki wi' konojel ki wäch winaq ruk' jun vara re ch'ich', kekipaxij k'u na je' ta ne chi e t'uy re ulew. 28 Xuquje' kinya na ri ch'imil re ri u saqirib'al chke. 29 Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espiritu chke taq ri qachalal kojonelab',” —kächa ri Are'.

**Waral kähil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal
kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Sardis**

3 ¹ Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Sardis: “Ri Jun ri k'o ri wuqub' espíritus rech ri Dios ruk', xuquje' ri ruk'am ri wuqub' ch'imil, je' kub'ij wa': Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano. Pune elinaq u tzijol chi at k'aslik, at käminaq k'ut pa ri a mak. ² Chatk'astajoq, chab'ana ru b'anik ri k'ä k'o awuk' ri xa jub'iq' man käsach u wäch. Wilom k'ut ri tajin kab'ano chi man jikom tä ri' cho ri nu Dios. ³ Chna'taj chawe ri tijonik ri a tom. Chataqej jas ri kub'ij, chak'exa ri awanima', chak'exa k'u ri a chomanik. We man katk'astajik, kinopan na awuk' je' jas jun elaq'om, man awetam tä k'ut jachike hora kinopanik. ⁴ Pune je ri' e k'o k'u jujun winaq chila' pa Sardis ri man ki tz'ilom tä ri katz'iaq, xane ch'ajch'oj ri kanima'. E are taq wa' keb'in na junam wuk', ki kojom saq katz'iaq rumal chi taqal wa' chke. ⁵ Jachin taq ri kech'akan na puwi' ri itzel käkikoj na saq katz'iaq. Man kinchup tä k'u ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemal, xane kinq'alajisaj na ri ki b'i' chuwäch ri nu Tat, xuquje' chkiwäch ri ángeles ri e k'o ruk'. ⁶ Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espiritu chke taq ri qachalal kojonelab',” —kächa ri'.

**Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal
kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Filadelfia**

⁷Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Filadelfia: “Ri Jun ri sib'alaj loq' ri kub'ij ri qas tzij, ri k'o ri lawe ruk' rech ri qa mam David ri nim taqanel, ri aretaq kujaq ri porta man k'o tä jun käkowin chutz'apixik, aretaq k'u kutz'apij wa' man k'o tä jun käkowin chujaqik, je' kub'ij wa': ⁸Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano. Nu yo'm k'u jun porta chawäch ri jaqtalik, ri man k'o tä jun käkowinik kutz'apij. Pune b'a' xa jub'iq' ri a chuq'ab' k'olik, a nimam ri nu tzij, man katk'ixtaj tä k'u chub'ixik chi at kojoninaq chwe. ⁹iChatampe! Are k'u ri jun komon winaq ri e rech ri Satanás, ri b'anal taq tzij ri' ri käkib'ij chi qas e aj Israel, pune man qas tzij tä ri', ri in kinb'ano chi ri e are' keb'e' na, kexuki k'u na chawäch rech käketamaj chi at loq' chnuwäch. ¹⁰A nimam ri nu taqanik chi rajwaxik kachajij paciencia, rumal k'u ri' katinto' na chuwäch ri nimalaj k'äxk'ol ri käpe na pa ki wi' konojel ri winaq cho we uwächulew che rilik we utz o man utz taj ri kaka'no. ¹¹Chanim kinopan na. Qas utz b'a' chab'ana chuk'olik ri k'o awuk' rech man k'o tä jun kämajow ri tojb'al awe. ¹²Jachin taq ri kech'akan na puwi' ri itzel, keinkoj na che raqan ja pa ri nimalaj rachoch ri nu Dios. Man käpe tä k'u ri q'ij ri keb'el na chila'. Kintz'ib'aj k'u na ru b'i' ri nu Dios chkij, xuquje' ru b'i' ru tinimit ri nu Dios, ri k'ak' Jerusalén ri käqaj na loq' chila' chikaj ruk' ri nu Dios. Xuquje' kintz'ib'aj na ri k'ak' nu b'i' chkij. ¹³Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab',” —kächa ri Are'.

**Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal
kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Laodicea**

¹⁴Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Laodicea: “Ri Jun ri ajchaq'el ri Qas Tzij, ri q'alajisanel ri jikom ranima' chub'ixik ri qas tzij, ri Jun ri xkoj rumal ri Dios chub'anik ronojel ri k'olik, je' kub'ij wa': ¹⁵Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano, wetam chi man qas tä jorob'inaq ra wanima', xuquje' chi man qas tä miq'inaq. Are ta kwaj in chi qas ta at jorob'inaq o qas ta at miq'inaq. ¹⁶Rumal k'u rech chi xaq saqli'l ri awanima', man are tä joron, man are tä k'u k'atän, xa katinwupij na loq' pa nu chi'. ¹⁷Ri at kab'ij chi at q'inom, chi a riqom utzil. Kab'ij chi man k'o tä jas rajwaxik chawe. Man kana' tä k'u pa rawanima' chi sib'alaj k'äx ri a b'antajik. iToq'ob' a wäch! Man k'o tä ri katel wi, at meb'a', at moy, xuquje' at ch'analik. ¹⁸Rumal ri' katinpib'aj chi chaloq'o awe ri q'än puaq ri k'o wuk', ri b'anom ch'ajch'oj che pa q'aq' rech qas tzij at q'inom. Xuquje' chaloq'o awe ri saq atz'iaq

ri k'o wuk' rech kakojo, je ri' käch'uqtaq ri awij ri ch'analik ri xa käresaj a k'ixb'al. Xuquje' chaloq'o awe ri kunab'al ri k'o wuk' ri kukunaj ri a waq'äch rech katkowinik katka'yik. ¹⁹Ri in keinyajo xuquje' kink'äjisaj ki wäch konojel ri e loq' chnuwäch. Chatok b'a' il, chak'exa ri awanima', chak'exa k'u ri a chomanik. ²⁰iChatampe!! Ri in tajin kinch'aw chi' ri uchija, xaq k'u in tak'al chila'. Jachin ri kuto chi kinch'awik, kujaq k'u ri uchija, kinok na ruk' pa ja, kinwi' na junam ruk', ri are' k'ut käwi' na junam wuk' in. ²¹Jachin taq ri kech'akan na puwi' ri itzel, kinya na chke chi ket'uyi wuk' pa ri je'lalaj nu t'uyulib'al, je' jas ri in xinch'akan puwi' ri itzel, xint'uyi k'u ruk' ri nu Tat pa ri je'lalaj u t'uyulib'al ri Are'. ²²Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab',” —xcha k'u ri Are'.

Waral käqil wi ri q'ijilanik ri käb'an chila' chikaj

4 ¹Aretaq xb'antaj ronojel wa', te' xinwilo k'o jun porta jaqtaq pa ri kaj, te k'u ri' xinta ri Jun ri xinuch'ab'ej loq nab'e ri je' ta ne u ch'ab'al jun nimalaj tun, xub'ij k'u chwe: Chatpaqal loq je wa', kink'ut k'u na chawäch ri rajwaxik käb'antaj na aretaq e b'antajinaq chi ronojel wa' we ri', —xcha chwe.

²Chanim k'ut xchaptaj ri wanima' rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu. Te' xinwilo k'o jun je'lalaj t'uyulib'al kojom pa ri kaj. K'o k'u Jun t'uyul chila'. ³Ri Jun ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al ri' je' u b'antajik jas jun je'lalaj ab'aj re jaspe,^c o junam ruk' jun ab'aj re cornalina ri sib'alaj käjuluwik. K'o jun räxkiäq'ab' ri sib'alaj käjuluwik chrij ri je'lalaj t'uyulib'al je' jas jun ab'aj re esmeralda. ⁴Xuquje' chrij ri je'lalaj t'uyulib'al ri' e k'o chi juwinaq kiejeb' je'lalaj taq t'uyulib'al chik ri e t'uyut'oj wi juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab'. Ri tata'ib' ki kojom saq katz'iaq, k'o jujun corona re q'än puaq chkijolom. ⁵Che ri nabe' je'lalaj t'uyulib'al kel loq kaypa', wojojem, xuquje' kiäqulja. Chuwäch ri je'lalaj t'uyulib'al e k'o wuqub' chäj ri kenikowik. E are k'u wa' ri wuqub' espíritus rech ri Dios. ⁶Chuwäch ri je'lalaj t'uyulib'al xuquje' k'o jun mar ri je' ta ne vidrio ri kuya' kaka'y jun chupam.

Pu nik'iajal ronojel, jawije' k'o wi ri je'lalaj t'uyulib'al xuquje' chrij ri t'uyulib'al e k'o kiejeb' ri je' kepe ángeles, ri k'o k'ia ki waq'äch chkiwäch xuquje' chkij. ⁷Ri nab'e chke je' käpe jun koj. Ri ukab' je' käpe jun ama' wakäx. Ri urox junam u ka'yeb'al ruk' jun winaq. Ri ukaj je' käpe jun nimalaj xik ri tajin kärapapik. ⁸Ri kiejeb' awaj k'o waqib' ki xik' chkijujunal, nojinaq k'u ri rij xuquje' ri u xe' ri ki xik' che waq'ächaj. Paq'ij chi chaq'ab' man ketäni tä chub'ixik:

^c 4:3 Konojel ri ab'aj ri keb'ix waral, e are' ab'aj wa' ri paqal kajil.

Loq'alaj Dios, loq'alaj Dios, loq'alaj
 Dios,
 ri Qajaw Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk',
 ri k'o ojer, ri k'o kämik,
 ri xuquje' käpe na,

—kecha ri'.

⁹Amaq'el aretaq ri kiejeb' ri je' kepe ángeles käkinimarisaj u q'ij, käkiya u q'ij, käkiya k'u maltioxinik che ri Jun ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al ri xaq tajin wi k'asal pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik, ¹⁰are chi' kexuki ri juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab' chuwäch ri Jun ri k'o pa ri je'lalaj t'uyulib'al, käkesaj ri ki corona chuwäch ri t'uyulib'al, käkiq'ijilaj k'ut, käkib'ij:

¹¹Qajaw xuquje' qa Dios,
 taqalik chi känimarisax q'ij la,
 chi käyi' q'ij la, chi käb'ix che la
 chi k'o nimalaj chuq'ab' la
 rumal chi lal b'anowinaq la
 ronojel ri k'olik,
 xaq k'u rumal ri rayib'al la e k'olik
 xuquje' xeb'anik,

—kecha ri e are'.

Waral käqil wi ri jun b'otom wuj ri xusol ri Alaj Chij

5 ¹Te k'u ri' xinwilo chi ri Jun ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al ruk'am jun b'otom wuj pa ru wikiäq'ab', ri tz'ib'tal rij xuquje' ru pam. Tz'apim wa' ruk' wuqub' t'iqb'al. ²Te' xinwil jun ángel ri sib'alaj k'o u chuq'ab' ri ko xuraq u chi', xub'ij: ¿Jachin ya'tal che chi kuch'ol apan ri t'iqb'al chrij ri b'otom wuj, kusol k'ut? —xcha'.

³Man k'o tä k'u jun. Man k'o tä pa ri kaj, man k'o tä cho ruwächulew, man k'o tä k'u chuxe' ri ulew pa ri k'olib'al ri e k'o wi ri käminaqib'. Man k'o tä jun ri käkownik kusol ri b'otom wuj che rilik ri k'o chupam. ⁴Ri in k'ut sib'alaj xinoq'ik rumal chi man xriqtaj tä jun ri ya'tal che chi kusol ri b'otom wuj, käril ri k'o chupam, kusik'ij k'u u wäch. ⁵Jun k'u chke ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xub'ij chwe: Matoq' chik. Chawilampe' ri Koj rech ru tinimit ri Judá,^d jun chke ri rachalaxik ri qa mam David ri nim taqanel ojer. Ri Are' ch'akaninaq puwi' ronojel, rumal k'u ri' ya'tal che chi kuch'ol apan ri wuqub' t'iqb'al chrij ri b'otom wuj, kusol k'u na wa', —xcha chwe.

⁶Te k'u ri' xinwil jun Alaj Chij pu nik'iajal ronojel, jawije' k'o wi ri je'lalaj t'uyulib'al, chkixol ri kiejeb' ri je' kepe ángeles, xuquje' chkixol ri k'amal

^d5:5 “Ri Koj rech ru tinimit ri Judá” are jun chke ru b'! ri Cristo, o ri Mesías ri xyi' che ojer.

taq ki b'e ri kojonelab'. Ri Alaj Chij ri' Are chakalik, pune k'o etal chrij chi xkämisaxik, xyi' che sipanik cho ri Dios. K'o wuqub' ru k'a', xuquje' k'o wuqub' u waq'äch. Are k'u wa' ri wuqub' espíritu rech ri Dios ri e taqom b'i cho ronojel ruwächulew. ⁷Ri Alaj Chij k'ut, xqeb' ruk' ri Jun chik ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al ri ruk'am ri b'otom wuj pa ru wikiäq'ab'. Xuk'am k'u ri b'otom wuj pu q'ab'. ⁸Aretaq xuk'am ri b'otom wuj, ri kiejeb' ri je' kepe ángeles xuquje' ri juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xexuki chuwäch ri Alaj Chij. Konojel k'o ki q'ojom, arpa u b'i', xuquje' kuk'am jujun laq re q'än puaq nojinaq che incienso. Ri incienso are ri oración ri kaka'n ri winaq ri e rech ri Dios. ⁹Xkib'ixoj k'u we k'ak' b'ix ri':

Che la ya'tal wi ru k'amik ri b'otom wuj,
 kech'ol k'u la ri t'iqb'al chrij
 rumal chi xkämisax la,
 xyi' k'u la che sipanik cho ri Dios.
 Xujloq' la ruk' ri kik'el la
 chkixol konojel ki wäch winaq
 cho ronojel ruwächulew
 rech uj rech chi ri Dios,
 chkixol winaq ri jalajoj keka'yik,
 ri jalajoj kech'awik,
 chkixol k'u winaq
 ri jalajoj taq ki tinimit.

¹⁰ Xujkoj la che nimaq taq taqanelab',
 che sacerdotes chupatänixik ri qa Dios.

Kujtaqan k'u na puwi' ruwächulew.

¹¹ Te ri' xinka'yik, xinta k'u ri ki ch'ab'al k'ialaj taq ángeles ri ki sutim rij ri je'lalaj t'uyulib'al, ki sutim kij ri je' kepe ángeles, xuquje' ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'. Sib'alaj e k'ia ri ángeles k'olik chi man keajilitaj taj. ¹² Ko xech'awik, xkib'ij:

Ri Alaj Chij ri xkämisaxik
 ri xyi' che sipanik cho ri Dios
 taqalik káb'ix che chi k'o
 u taqanik puwi' ronojel
 xuquje' chi k'o nimalaj u q'inomal,
 chi k'o nimalaj u no'j,
 xuquje' chi k'o nimalaj u chuq'ab'.
 Taqal k'ut chi nim kil wi,
 käyi' u q'ij, xuquje' käq'ijilaxik.

¹³ Te k'u ri' xinto xech'aw konojel ri e b'anom rumal ri Dios, ri e k'o pa ri kaj, ri e k'o cho ruwächulew, ri e k'o chuxe' ri ulew pa ri k'olib'al ri e k'o wi ri käminaqib', ri e k'o pa ri mar, konojel k'u ri e k'o pa ri kajulew, xkib'ij k'ut:

Che ri Jun ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al
 xuquje' che ri Alaj Chij,
 chke ri e Are' taqal wi
 chi känimarisax ki q'ij,
 nim keil wi, käyi' ki q'ij,
 taqal k'ut käb'ixik chi k'o nimalaj
 ki chuq'ab' puwi' ronojel
 amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na,
 —xecha'.

¹⁴Are k'u ri kiejeb' ri je' kepe ángeles xkib'ij: iJe' ta chel wi! —xecha ri'.
 Ri juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xexuki'k, xkiq'ijilaj ri
 Jun ri man k'o tä u kämik pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.

Waral käqil wi chi ri Alaj Chij kuchap ki ch'olik ri wuqub' t'iqb'al

6 ¹Te k'u ri' xinwil ri Alaj Chij xuch'ol apan ri nab'e chke ri wuqub'
 t'iqb'al. Xinta k'ut xch'aw jun chke ri kiejeb' ri je' kepe ángeles. Ru
 ch'ab'al junam ruk' jun kiäqulja, xub'ij k'ut: iTasa'j, chawilampe! —xcha
 chwe.

²Xinka'yik, xinwil k'u jun kiej saq rij, ri jun ri kiejeninaq chrij ruk'am
 jun k'iäqb'al ch'ab' pu q'ab'. Te k'u ri' xyi' jun u corona. Xel k'u b'i
 chuch'akik ronojel, xutajej k'u ch'akanik.

³Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri ukab' t'iqb'al, xinto xch'aw ri
 ukab' chke ri je' kepe ángeles, xub'ij: iTasa'j, chawilampe! —xcha chwe.

⁴Xel loq jun kiej chik, kiäq rij. Are k'u ri jun ri kiejeninaq chrij xyi'
 taqanik pu q'ab' che resaxik ri utzil chkixol ri winaq cho ruwächulew,
 rech käkikämisala kib'. Xyi' k'u jun nimalaj machete che.

⁵Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri urox t'iqb'al, xinto xch'aw ri
 urox chke ri je' kepe ángeles, xub'ij: iTasa'j, chawilampe! —xcha chwe.

Xinka'yik, xinwil k'u jun kiej q'eq rij, ri jun ri kiejeninaq chrij ruk'am
 jun pajb'al pu q'ab'. ⁶Te k'u ri' xinto k'o jun ri xch'aw loq chkixol ri
 kiejeb' ri je' kepe ángeles, xub'ij: Xa rajil kieb' libra triko, xa rajil waqib'
 libra cebada, ri puaq ri kuch'ak jun ajchak che ri jun q'ij. Xaq b'a' mab'an
 k'äx che ri aceite o ri vino, —xcha'.

⁷Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri ukaj t'iqb'al, xinto xch'aw ri
 ukaj chke ri je' kepe ángeles, xub'ij: iTasa'j, chawilampe! —xcha chwe.

⁸Xinka'yik, te' xinwil jun kiej q'än rij, ri jun ri kiejeninaq chrij,
 “Kämikal” u b'i, ternetal k'u rumal jun ri kuk'exwächij ri ki k'olib'al ri
 käminaqib' (ri käb'ix “Hades” che). Te k'u ri' xyi' taqanik pu q'ab' puwi'
 ri ukaj u tz'aqatil ruwächulew rech keukämisaj ri winaq ruk' ch'oj, ruk'
 wi'jal, ruk' yab'il, xuquje' kuk' k'analaj taq awaj aj pa taq juyub'.

⁹Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri uro' t'iqb'al, xinwil ri kanima' ri
 kojonelab' ri xekämisax rumal ru tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, e k'olotal

k'u chuxe' ri ta'b'al toq'ob'. ¹⁰Ri e are' ko xech'awik, xkib'ij: Qajaw, loq'alaj qa Dios ri jikom anima' la, çjampa' kâq'at la tzij pa ki wi' ri winaq ajuwächulew ri xujkikâmisaj, käya k'u la rajil u k'exel ri qa kämikal chke? —xecha'.

¹¹Te k'u ri' xyi' jujun saq ki q'u' chkijujunal, xb'ix chke chi keuxlan chi na kieb' oxib' q'ij k'ä kätz'aqat na ri kajilb'alil ri kachalal ri kekâmisax na rumal ru patänixik ri Cristo, junam jas ri e are'.

¹²Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri uwaq t'iqb'al, xinka'yik, te' xinwilo xub'an jun nimalaj kâb'raqan. Ri q'ij k'ut xub'an q'eq ru wäch je' jas jun q'eq atz'iaq, ri ik' xub'an kiäq ru wäch je' ta ne kik'. ¹³Ri ch'imil cho ri kaj xetzaq loq puwi' ri ulew, jas kub'an ri u che'al higos ketzaq loq ri räx taq u wäch aretaq käsab'isax rumal jun nimalaj kiäqiq'. ¹⁴Ri kaj xsach u wäch jas kub'an jun wuj aretaq kuk'ol rib', konojel k'u taq ri juyub', xuquje' konojel ri ch'aqataq taq ulew ri e k'o pa ri mar xk'extaj taq ri ki k'olib'al. ¹⁵Ri nimaq taq taqanelab' cho ruwächulew, xuquje' ri nimaq ki b'anik, ri q'inomab', ri ki nimaqil soldados, ri winaq ri k'o nimalaj keqle'n, ri winaq patäninelab' xuquje' ri winaq ri man e k'o tä pu q'ab' jun patrón, konojel xkik'u' kib' pa taq ri pek, xol taq ri nimaq taq ab'aj ri e k'o pa taq ri juyub'. ¹⁶Xkib'ij k'u chke taq ri juyub' xuquje' chke ri nimaq taq ab'aj: Chixtzaq loq chqij, chujik'u' chuwäch ri Jun ri t'uuyul pa ri je'lalaj t'uuyulib'al, xuquje' chuwäch ri nimalaj k'äjisab'al qa wäch ri käpe rumal ri Alaj Chij, —xecha'.

¹⁷Xopan k'u ri nimalaj q'ij rech kâk'äjisax qa wäch. çJachin ta k'u lo kâkownik kuch'ijo? —xecha'.

Käkoj ketal chukrusil ri ki palaj ri jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil winaq aj Israel

7 ¹Aretaq xb'antaj wa', te' xinwil kiejeb' ángeles ri e tak'atoj pa ri kiejeb' u tza'm ruwächulew, ri ki q'atem ri kiejeb' kiäqiq' rech man k'o tä chi kiäqiq' kub'an puwi' ri ulew o puwi' ri mar o pa ki wi' taq ri che'. ²Xuquje' xinwil jun ángel chik ri petinaq chrelb'al q'ij, ruk'am ri t'iqb'al ri yo'm che rumal ri k'aslik Dios. We ángel ri' ko xch'aw apan chke ri kiejeb' ángeles ri yo'm taqanik pa ki q'ab' chub'anik k'äx che ri ulew xuquje' che ri mar. Xub'ij chke: ³Mib'an na k'äx che ri ulew, mib'an k'äx che ri mar, mib'an k'u k'äx chke taq ri che' k'ä kâkojtaj na ketal ri patänil taq re ri qa Dios ruk' jun t'iqb'al chukrusil ri ki palaj, —xcha chke.

⁴Xinta k'ut jampa' ri xkoj ketal: E jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil ri xecha' chkixol konojel taq ri tinimit re Israel. ⁵E kab'lajuj mil xkoj ketal chke ri aj Judá, e kab'lajuj mil chke ri aj Rubén, e kab'lajuj mil chke ri aj Gad. ⁶E kab'lajuj mil chke ri aj Aser, e kab'lajuj mil chke ri aj Neftalí, e kab'lajuj mil chke ri aj Manasés. ⁷E kab'lajuj mil chke ri aj Simeón, e

kab'lajuj mil chke ri aj Leví, e kab'lajuj mil chke ri aj Isacar. ⁸E kab'lajuj mil chke ri aj Zabulón, e kab'lajuj mil chke ri aj José, e kab'lajuj mil k'ut chke ri aj Benjamín.

Wara! käqil wi ri jumula!j winaq ri ki kojom saq taq ki q'u'

⁹Aretaq xb'antaj wa', xinka'yik, te' xeinwilo k'lialaj winaq ki kojom saq taq ki q'u' e tak'al cho ri je'lalaj t'uyulib'al chuwäch ri Alaj Chij, kuk'am k'u jujun u xaq tut pa ki q'ab'. Sib'alaj e k'ia chi man k'o tä jun käkowin che kajilaxik, winaq ri jalajoj kech'awik, ri jalajoj keka'yik, ri jalajoj taq ki tinimit, konojel ki wäch winaq ri e petinaq cho ronojel ruwächulew.

¹⁰Konojel ko kech'awik, käkib'ij:

Ruk' ri qa Dios ri t'uyul
pa ri je'lalaj u t'uyulib'al,
xuquje' ruk' ri Alaj Chij
qa riqom wi ri to'b'al qib',

—kecha'. ¹¹Konojel k'u ri ángeles e tak'atoj ki sutim rij ri je'lalaj t'uyulib'al, ki sutim kij ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xuquje' ri kiejeb' ri je' kepe ángeles. Xkimej kib' cho ri je'lalaj t'uyulib'al, xkiq'ijilaj k'u ri Dios. ¹²Je' xkib'ij wa':

iAmén! Ri qa Dios taqal che chi
känimarisax u q'ij, käyi' u q'ij,
käyi' ri maltioxinik che,
nim k'u kil wi.

Ru no'j, ru taqanik puwi' ronojel,
ri nimalaj u chuq'ab',
man k'o tä u k'isik ronojel wa'
amaq'el pa taq ri q'ij ri junab'
ri kepetik. Amén,

—xecha'.

¹³Te k'u ri' jun chke ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xch'awik, xuta' chwe: ¿Jachin taq wa' we winaq ri' ri ki kojom saq taq ki q'u'? ¿Jawije' kepe wi? —xcha chwe.

¹⁴Ri in xinb'ij che: Tat, lal etam la, —xinha che.

Ri are' k'ut xub'ij chwe: Wa' we winaq ri' e are wa' ri xeok'ow pa ri nimalaj k'äxk'ol, ki ch'ajom k'u ri ki q'u', ka'nom saqlolaj che pa ru kik'el ri Alaj Chij. ¹⁵Rumal ri' e k'o chuwäch ri je'lalaj u t'uyulib'al ri Dios, kepatänin k'u che ri Are' paq'ij chi chaq'ab' pa ri nimalaj rachoch Dios. Ri Jun ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al käk'o'ji na kuk' che ki to'ik. ¹⁶Man käpe tä chi na ri q'ij ri käkiriq ri numik, o ri chaq'ij chi', man kek'at tä rumal ri q'ij, man käkina' tä chi nimalaj q'aq'. ¹⁷Je ri', rumal chi kechajix na rumal ri Alaj Chij ri k'o pu nik'iajal ri je'lalaj t'uyulib'al, kuk'am k'u na ki b'e chi' u k'iyib'al taq ja' ri kel wi loq joron ri kuya k'aslemal jas ri

kub'an jun ajyuq' chke ri u chij. Ri Dios kusu' k'u na ronojel ri u wa'l ki wäch.

**Waral käqil wi ri käch'ol apan ri uwuq t'iqb'al,
xuquje' käqil ri porob'al incienso re q'än puaq**

8 ¹Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri uwuq t'iqb'al chrij ri wuj ri b'otom, kraj nik'iaj hora ri' man k'o tä jas xtataj pa ri kaj. ²Te ri xeinwil ri wuqub' ángeles ri e tak'al chuwäch ri Dios, xyi' k'u wuqub' tun chke. ³Xpe k'u jun ángel chik ri u tzayem jun porob'al incienso re q'än puaq, xtak'i k'u chuwäch ri ta'b'al toq'ob'. Xyi' k'ia incienso che rech kujach wa' cho ri Dios junam kuk' taq ri oración ri káka'n ri winaq ri e rech ri Dios puwi' ri ta'b'al toq'ob' re q'än puaq ri k'o chuwäch ri je'lalaj t'uuyulib'al. ⁴Xpaqi k'u ru sib'el ri incienso chuwäch ri Dios ri xel b'i pu q'ab' ri ángel junam kuk' taq ri oración ri káka'n ri winaq ri e rech ri Dios. ⁵Te k'u ri' xpe ri ángel, xuk'am ri porob'al incienso, xunojisaj k'u wa' che rachaq q'aq' ri k'o puwi' ri ta'b'al toq'ob', xuk'iaq k'ut puwi' ruwächulew. Xub'an k'u kiäqulja, nimalaj wojojem xtatajik, xub'an kaypa', xuquje' xub'an jun nimalaj käb'raan.

Keoq'isax ri wuqub' tun

⁶Te k'u ri' ri wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' tun xka'n u b'anik kib' che roq'isaxik ri ki tun.

⁷Aretaq ri nab'e ángel xroq'isaj ru tun, k'o saqb'äch xuquje' q'aq' yujtal ruk' kik' ri xek'iaq puwi' ruwächulew. Ri urox u ch'aqapil ruwächulew xk'atik junam ruk' ri urox mulaj chke taq ri che'. Xuquje' ri urox mulaj che ri räx q'ayes ri e k'o chuwäch xek'atik.

⁸Aretaq ri ukab' ángel xroq'isaj ru tun, jun jasach ri je' u b'anik jun juyub' ri kánikowik xk'iaq b'i pa ri mar. Ri urox u tz'aqatil ri mar k'ut xub'an kik'. ⁹Ri urox mulaj chke ri chikop ri e k'o pa ri mar xekämik, ri urox mulaj k'ut chke ri barcos xeyojyob'ik.

¹⁰Aretaq ri urox ángel xroq'isaj ru tun, jun nimalaj ch'imil ri kánikowik jas jun nimalaj chäj xqaj loq chikaj puwi' ri urox mulaj chke taq ri nima', xuquje' ru k'iyib'al taq ja'. ¹¹Ri ch'imil Ajenjo u b'i'.^e Ri urox mulaj chke taq ri ja' xka'n k'a. E k'ia k'u chke ri winaq xekäm rumal ri joron rumal chi sib'alaj k'a chik.

¹²Aretaq ri ukaj ángel xroq'isaj ru tun, xub'an k'äx ri urox u tz'aqatil ri q'ij. Xuquje' ri ik' xub'an k'äx ri urox u tz'aqatil. Ri urox u tz'aqatil ri ch'imil xuquje' xub'an k'äx. Je ri' chi ri urox u tz'aqatil chke wa' man xejuluw tä chik. Man xka'y tä ri q'ij, ri ik', ri ch'imil che ri urox u tz'aqatil ri jun q'ij ruk' ri jun aq'ab'.

^e 8:11 Ri tzij "Ajenjo" kel kub'ij "k'a".

¹³Te' xinwil jun ángel kárapap pu nik'iajal ri kaj, xuquje' xinto chi ko käch'awik, kub'ij: ¡Ay, ay, ay! ¡Toq'ob' ki wäch ri winaq ri e k'o cho ruwächulew rumal ri kákiriq na aretaq ri oxib' ángeles chik kákoq'isaj ri ki tun! —xcha'.

9 ¹Ri uro' ángel xroq'isaj ru tun, xinwil k'u jun ch'imil ri tzaqinaq loq chikaj, qajinaq k'u puwi' ruwächulew. Xyi' k'u ri lawe che ri ch'imil ri', ri lawe ri jaqb'al re ri u chi' ri nimalaj jul ri sib'alaj naj u pam. ²Xpe ri ch'imil, xujaq ri u chi' ri nimalaj jul, xel k'u loq sib' chupam je' jas ru sib'el jun nimalaj horno. Ri sib' ri', ri xel loq pa ri nimalaj jul, xub'an q'equm che ronojel. Man q'alaj tä chi ri q'ij. ³Chupam ri sib' xeb'el loq sak' ri xejab'un cho ronojel ruwächulew. Ri sak' ri' xyi' ki kuinem junam jas ri ki kuinem ri ixterix ri e k'o cho ruwächulew. ⁴Xb'ix k'u chke chi mäka'n k'äx chke ri q'ayes ri k'o cho ruwächulew, chi mäka'n k'äx che jun räx tiko'n, chi mäka'n k'äx che taq ri che', xane xaq xuwi káka'n k'äx chke taq ri winaq ri man kojom tä t'iqb'al chke rumal ri Dios che ketal chukrusil ri ki palaj. ⁵Xb'ix k'u chke chi man kekikämisaj tä ri winaq, xane xaq xuwi kákiya q'axom chke job' ik'. Ri q'axom ri kákiya are junam ruk' ri q'axom ri kuna' jun winaq aretaq kätia' rumal jun ixterix. ⁶Pa taq ri q'ij ri' ri winaq qas kákitzukuj na ri kámikal, man kákiriq tä k'ut. Pune sib'alaj kákaj kekámik, ri kámikal xa kel chkiwäch.

⁷Ri sak' je' kepe kiej ri b'enam ke pa ch'oj. K'o jun jasach pa ki jolom chkijujunal ri je' jas jun corona re q'än puaq. Ri ki palaj k'ut je' kápe u palaj winaq. ⁸Ri ki wi' je' kápe u wi' ixoq. Ri ki ware k'ut je' kápe u ware koj. ⁹Ch'uqutal ri u wo ki k'ux ruk' to'b'al ib' ri je' ta ne ch'ich'. Ru jininem ri ki xik' je' jas ri ki jininem k'ia carruaje ri e chararem kumal kiej b'enam ke pa ch'oj. ¹⁰Ri ki je' junam ruk' ri ki je' ri ixterix, ri k'o u wi' t'ist'ik. Yo'm ki chuq'ab' chupam ri ki je' chub'anik k'äx chke ri winaq job' ik'. ¹¹Ri sak' ri' k'o k'u jun ri kátaqan pa ki wi', are ri ángel ri kátaqan pa ri nimalaj jul. Ri u b'i' pa hebreo are Abadón, pa griego are Apolión. We b'i'aj ri' kel kub'ij “Sachal Wächaj”.

¹²Xok'ow ri nab'e nimalaj k'äxk'ol. Kraj chi k'u na kieb' chik.

¹³Ri uwaq ángel xroq'isaj ru tun, xinta k'u jun ri xch'aw loq chkixol ri kiejeb' ru k'a' ri ta'b'al toq'ob' re q'än puaq ri k'o chuwäch ri Dios. ¹⁴Xub'ij k'u che ri uwaq ángel ri ruk'am ri tun: Cheakira ri kiejeb' ángeles ri e yututal chuchi' ri nimalaj nima' Eufrates, —xcha'.

¹⁵Xekirtaj k'u ri kiejeb' ángeles, ri xaq keye'm jampa' kuriq ri hora, ri q'ij, ri ik', ri junab' rech kekikämisaj ri urox mulaj chke ri winaq cho ruwächulew. ¹⁶Xinta ri kajilab'al ri ki soldados ri e kiejeninaq chkij kiej, e are k'u kieb' ciento millones.

¹⁷Are je' kilik wa' ri kiej xeinwilo ri xuk'ut ri Dios chnuwäch. Ri e kiejeninaq chkij ki kojom to'b'al uwo ki k'ux re ch'ich' ri kiäq, räx, q'än káka'yik. Ri ki jolom ri kiej are je' jas ri ki jolom ri koj. Kel k'u loq q'aq',

sib', xuquje' azufre pa ki chi'. ¹⁸Xekämisax ri urox mulaj chke ri winaq cho ruwächulew rumal we oxib' nimaq taq k'äxk'ol ri'. Are ri q'aq', ri sib', ri azufre ri xel loq pa ki chi' ri kiej. ¹⁹Je ri' rumal chi ri ki kuinem ri kiej ri' pa ki chi' k'o wi xuquje' chupam ri ki je'. Ri ki je' k'ut, je' kepe kumätz ri k'o ki jolom, ruk' k'u wa' kaka'n k'äx chke ri winaq.

²⁰Are k'u ri nik'iaj winaq chik ri man xekäm tä rumal ri nimaq taq k'äxk'ol ri', man xkiya tä kan u b'anik ri etzelal ri kaka'no. Man xkiya tä k'u kan ki q'ijilaxik ri itzel taq espíritus, o ri tiox re q'an puaq, re saq puaq, re ri ch'ich' bronce, re ab'aj, o re che' ri man keka'y taj, ri man käkita taj, ri man kekowin taj keb'inik. ²¹Man xkiya tä k'u kan u b'anik ri kämisanik, ri itzinik, xuquje' ri elaq'. Man xkiya tä k'u kan u b'anik ke jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'.

Waral käqil wi ri ángel ri ruk'am jun alaj b'otom wuj

10 ¹Te k'u ri' xinwil jun ángel chik ri sib'alaj k'o u chuq'ab' ri xqaj loq chikaj, ri je' ta ne kojom jun sutz' che ratz'iaq, k'o k'u jun räxkiäq'ab' puwi' ru jolom. Ru palaj käjuluwik junam ruk' ri q'ij, ri raqan k'ut kenikowik je' jas ri q'aq'. ²Ruk'am pu q'ab' jun alaj b'otom wuj ri soltajinaq. Xuya ri raqan re u wikiäq'ab' puwi' ri mar, are k'u ri u mox xuya puwi' ri ulew. ³Te ri' ri ángel ko xch'awik jas ri kub'an jun koj aretaq kuraq u chi'. Aretaq ko xch'aw ri ángel xetataj wuqub' kiäqulja ri sib'alaj xetililik. ⁴Te k'u ri' aretaq xtataj ri wuqub' kiäqulja, xa jub'iq' man xintz'ib'anik. Xinta k'u jun ri xch'aw loq chikaj, xub'ij chwe: Matz'ib'aj ri xkib'ij ri wuqub' kiäqulja, man ya'tal tä k'u retamaxik wa', —xcha chwe.

⁵Te ri' ri ángel ri xinwilo ri tak'al puwi' ri mar xuquje' puwi' ri ulew xuyak ru wikiäq'ab' chikaj. ⁶Te k'u ri' xub'an jurar pa ru b'i' ri Jun ri man käkäm taj, ri xb'anow ri kaj, ri ulew, ri mar, xuquje' ronojel ri k'o chkipam, xub'ij k'ut: Ya xopan ri k'isb'al q'ij, man käb'eytaj tä k'u na, —kächa'. ⁷Aretaq kopan ri q'ij ri käroq'isaj ru tun ri uwuq ángel, b'antajinaq chi ri' rumal ri Dios jas ru chomam u b'anik ri man etamtal taj, je' jas ri xub'ij chke ri patänil taq re, ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab', —xcha ri'.

⁸Ri jun ri xch'aw loq chikaj xch'aw chi na jumul wuk', xub'ij chwe: Jat, jak'ama ri alaj b'otom wuj ri soltajinaq, ri k'o pu q'ab' ri ángel ri tak'al puwi' ri mar xuquje' puwi' ri ulew, —xcha chwe.

⁹Xine' ruk' ri ángel, xinta' k'u che chi kuya ri alaj b'otom wuj chwe. Ri are' k'ut xub'ij chwe: Chak'ama, chatija k'ut. Sib'alaj ki' kub'an na pa ra chi' je' jas ri u wa'l che'. Aretaq k'ut käqaj b'i chapam sib'alaj k'a chik kub'ano, —xcha chwe.

¹⁰Xink'am k'u ri alaj b'otom wuj pu q'ab' ri ángel, te k'u ri' xintijo. Aretaq xintijo, sib'alaj ki' xub'an pa nu chi' je' jas ri u wa'l che', aretaq

k'ut nu b'iq'om chi b'ik sib'alaj k'a xub'an chnupam. ¹¹Te ri' xb'ix chwe: Rajwaxik kab'ij chi na jumul ri kub'ij ri Dios chkij ri k'ialaj taq tinimit, chkij k'ia ki wäch winaq, chkij k'ia winaq ri jalajoj kech'awik, xuquje' chkij k'ia nimaq taq taqanelab', —xcha chwe.

Waral käqil wi ri kieb' q'alajisanelab' ri kekämisax na

11 ¹Te ri' xyi' jun aj chwe ri junam ruk' jun etäb'al, xb'ix k'u chwe: Chatwalijoj, chawetaj k'u ri retab'alil ri nimalaj rachoch Dios, ri ta'b'al toq'ob', xuquje' cheawajilaj janipa' ri keq'ijilan chila'. ²Mawetaj k'u ri uwoja ri k'o chrij ri nimalaj rachoch Dios, rumal chi yo'm wa' chke ri winaq re nik'iaj tinimit chik. Ri e are' k'ut käkixaq'lej na ri loq'alaj tinimit kawinaq kieb' ik'. ³Ri in k'ut keintaq na b'i ri kieb' nu q'alajisanelab' ri käkitzijoj na ri nu Tzij. Mil kieb' ciento ruk' oxk'al q'ij käkitzijoj na ri nu Tzij, ki kojom k'u atz'iaq re b'is.

⁴We kieb' q'alajisanelab' ri' e are' ri kieb' che' re olivos, ri kieb' u tak'alib'al kantela ri e yo'm chuwäch ri Rajaw ruwächulew. ⁵We k'o jun kraj kub'an k'äx chke, ri e are' käkesaj loq'q'aq' pa ki chi' ri kusach ki wäch ri ki k'ulel. Je ri' käkämisax na apachin ri kraj kub'an k'äx chke. ⁶We q'alajisanelab' ri' k'o taqanik pa ki q'ab' chutz'apixik ri kaj, rech man käqaj tä jäb' aretaq tajin käkitzijoj ru Tzij ri Dios. Xuquje' kekowin chub'anik kik' che taq ri ja', xuquje' chub'anik k'äx che ruwächulew ruk' ronojel u wäch k'äxk'ol janipa' mul ri käkaj. ⁷Aretaq k'ut keto'taj chutzijoxik ru Tzij ri Dios, ri xib'ib'alalaj awaj ri kel loq pa ri nimalaj jul ri sib'alaj naj u pam käch'ojin na kuk', keuch'ak k'u na, keukämisaj na. ⁸Ri ki cuerpo käliyi na kan pa taq ri b'e xol taq ri ja rech ri nimalaj tinimit ri xrip wi ri Qajaw Jesús, xkämisaxik. Käk'ix Sodoma xuquje' Egipto che taq we tinimit ri' rumal ri quetzalal ri winaq. ⁹Oxib' q'ij k'ut ruk' nik'iaj kilitaj na ri ki cuerpos kumal winaq ri jalajoj taq ki tinimit, winaq ri jalajoj keka'yik, winaq ri jalajoj kech'awik, konojel k'u ki wäch winaq cho ronojel ruwächulew. Man käyi' tä k'u na chi kemuq ri ki cuerpo. ¹⁰Ri winaq cho ruwächulew kekikot na rumal ri ki kämikal. Käk'a'n k'u na nimaq'ij, xuquje' käkitaqala na b'i sipanik chb'il taq kib'. Je ri', rumal chi ri winaq xkina' nimalaj k'äx rumal ri ki tzij we kieb' q'alajisanelab' ri' ri e taqom loq rumal ri Dios. ¹¹Aretaq k'ut ok'owinaq chi ri oxib' q'ij ruk' nik'iaj, ri Dios xeuk'astajisaj chi na, xewalij chi k'u na jumul. Konojel k'u ri winaq ri xeilowik sib'alaj xkixej na kib'. ¹²Te k'u ri' ri kieb' q'alajisanelab' xkita Jun ri ko xch'aw loq chikaj ri xub'ij chke: Chixpaqal loq je wa', —xcha.

Ri e are' k'ut xepaqi chikaj pa jun sutz'. Xeilitaj k'u kumal ri ki k'ulel. ¹³Che we chanim ri' xub'an jun nimalaj käb'raqan. Are k'u ri ulajujiil ri ja re ri tinimit xewulijik, wuqub' mil winaq k'ut xekäm rumal ri nimalaj käb'raqan. Ri winaq ri xek'asi kanoq sib'alaj xkixej kib', xkinimarisaj k'u u q'ij ri Dios ri k'o chila' chikaj.

¹⁴Xok'ow ri ukab' nimalaj k'äxk'ol, chanim k'ut käpe na ri urox.

Koq'isax ri uwuq tun

¹⁵Ri uwuq ángel xroq'isaj ru tun, xetataj k'ut chi e k'o ri sib'alaj ko xech'aw loq chikaj ri xkib'ij:

Ronojel taqanik ri k'o pa ki q'ab'
 ri nimaq taq taqanelab' ajuwächulew
 k'o chik pu q'ab' ri Qajaw Dios
 xuquje' pu q'ab' ri u Cristo.^f
 Ri Are' k'ut kátaqan na amaq'el pa taq
 ri q'ij ri junab' ri kepetik,

—xecha'. ¹⁶Ri juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab' ri e t'uuyul pa taq ri je'lalaj ki t'uuyulib'al cho ri Dios xkimej kib' chuwäch ri Are', xkiq'ijilaj k'ut. ¹⁷Xkib'ij:

Kujmaltioxin che la, Qajaw Dios,
 lal ri' ri Dios ri k'o ronojel
 u wäch chuq'ab' ruk',
 lal ri' ri k'o la ojer, ri k'o la
 kämik, ri xuquje' kápe na la.
 Je ri', rumal chi kojom la ri nimalaj
 chuq'ab' la,
 k'utum k'u la kämik chi k'o taqanik
 pa q'ab' la.

¹⁸Konojel ki wäch winaq
 cho ronojel ruwächulew
 yaktajinaq koyowal.
 Xopan k'u ri q'ij ri kák'äjisaj la
 ki wäch,
 xuquje' xopan ri q'ij ri káq'at la
 tzij pa ki wi' ri käminaqib'.
 Käya k'u la ri tojb'al ke
 ri kepatänin che la,
 ri q'alajisal taq re ri Loq' Pixab' la,
 xuquje' ri winaq ri ki jachom kib'
 pa q'ab' la, xuquje' ri nim käkil wi
 ri b'i' la, chi nimaq chi ch'utiq.
 Xuquje' xopan ri q'ij ri kásach la
 ki wäch ri kesachow ki wäch
 ri winaq re ruwächulew,

—xecha ri'.

^f11:15 Ri tzij "Cristo" kel kub'ij chi ri Jesús are ri Mesías, ri To'l Qe, ri qas kátaqan pa qa wi'.

¹⁹Te k'u ri' xjaqtaj ri nimalaj rachoch Dios ri k'o pa ri kaj, xq'alajin k'u loq ri kaxa ri k'o pa ri rachoch Dios ri k'olotal wi ru Trato⁸ ri Are'. Xub'an kaypa', xtataj nimalaj wojojem, xub'an kiäqulja. Xub'an k'u jun nimalaj käb'raqan, xuquje' xqaj nimalaj saqb'äch.

Waral käqil wi ri ixoq ruk' ri nimalaj itzel kumätz

12 ¹Te ri' xilitaj jun nimalaj etal cho ri kaj. K'o jun ixoq ri ch'uqtal rumal ri q'ij je' ta ne ri u kojom che ratz'iaq. K'o ri ik' chuxe' ri raqan, kojom k'u jun corona chujolom ri e k'o kab'lajuj ch'imil chrij. ²Ri ixoq ri', are yawab' winaq chik, kuraq k'u u chi' rumal ri q'axom. Ruk' taq k'äx k'ut tajin käril u wäch ri ral. ³Te ri' xilitaj jun kajmab'al etal chik cho ri kaj. Are jun nimalaj itzel kumätz kiäq rij, wuqub' u jolom, lajuj ru k'a' k'olik. K'o k'u jujun corona pa ki wi' ri jujun u jolom. ⁴Ruk' ru je' xeujik' loq ri urox mulaj chke ri ch'imil cho ri kaj, xeuk'iaq k'u cho ri uwächulew. Ri nimalaj itzel kumätz ri' xtak'i chuwäch ri ixoq ri tajin käril u wäch ri ral rech kutij ri ral ri ixoq xuwi ta ne kilitaj u wäch. ⁵Xril k'u u wäch jun ral ala ri ixoq, ri kätaqan na pa ki wi' konojel ki wäch winaq cho ruwächulew ruk' jun vara re ch'ich'.^h Xesax k'u b'i ri ral ri ixoq, xk'am b'i ruk' ri Dios, rech kät'uuyi pa ri je'lalaj u t'uuyulib'al. ⁶Are k'u ri ixoq xanimaj b'ik, xe' k'u pa ri juyub' ri kätz'inowik jawije' ri b'anom wi u b'anik jun k'olib'al che rumal ri Dios. Jela' k'ut kätzuq wi na mil kieb' cientos ruk' oxk'al q'ij.

⁷Te k'u ri' xb'an jun nimalaj ch'oj pa ri kaj. Ri arcángel Miguel e rachi'l ri ángeles rech ri are' xech'ojin ruk' ri nimalaj itzel kumätz. Xch'ojin k'u ri nimalaj itzel kumätz e rachi'l ri ángeles rech ri are'. ⁸Man xekowin tä k'ut xech'akan pa ri ch'oj, man xyi' tä k'u chke chi kek'oji chi pa ri kaj. ⁹Xesax k'u loq ri nimalaj itzel kumätz, ri ojer kumätz ri käb'ix Itzel xuquje' Satanás che ru b'i'. Are k'u wa' ri keusub' ri winaq cho ronojel ruwächulew. Ri are' junam kuk' ri ángeles rech ri are' xek'iaq loq cho ruwächulew.

¹⁰Te k'u ri' xinta jun ri ko xch'aw loq chikaj ri xub'ij: Xopan ri q'ij ri käqariq ru tob'anik ri Dios, ketamax k'u na chi ri qa Dios k'o nimalaj u chuq'ab', chi Are' kätaqan na pa qa wi'. Käyi' k'u na taqanik pu q'ab' ri u Cristo. Je ri', rumal chi esam b'i ri jun ri kuyak tzij chkij ri qachalal. Xuyak k'u tzij chkij chuwäch ri qa Dios chi paq'ij chi chaq'ab'. ¹¹Ri qachalal e ch'akaninaq puwi' rumal ru kik'el ri Alaj Chij, xuquje' rumal ru Loq' Pixab' ri Dios ri xkitzijo. Man xkixej tä k'u kib' chuya'ik ri ki k'aslemal, xane xkijach kib' cho ri kämikal. ¹²Chixkikot b'a' iwonojel ix, ri ix k'o pa taq ri kaj. Toq'ob' k'u i wäch ix, ri ix k'o cho ruwächulew

⁸ 11:19 Ri "Trato" ri käb'ix waral, are wa' ri "ojer Trato" ri xub'an ri Dios kuk' ri winaq aj Israel. ^h 12:5 Kujok na ru vara je' jas ri kub'an jun ajuyuk' kuk' taq ru chij.

xuquje' ri ix k'o pa ri mar, rumal chi ri Itzel qajinaq b'i iwuk' ruk' nimalaj oyowal, retam k'ut chi xaq kieb' oxib' q'ij chik kakanaj che, —xcha ri jun ri xch'aw loq chikaj.

¹³Aretaq ri nimalaj itzel kumätz xrilo chi xk'iäq loq cho ruwächulew, xuchap roqataxik ri ixoq ri rilom u wäch ri ral ala. ¹⁴Are k'u ri ixoq xeyi' che kieb' nimaq taq u xik' je' jas ri u xik' jun nimalaj xik rech käkowinik kárapap b'ik, ke' pa ri u k'olib'al pa taq juyub' ri kätz'inowik, naj che ri kumätz. Chila' k'ut kätzuq wi na oxib' junab' ruk' ri nik'iaj. ¹⁵Ri nimalaj itzel kumätz xresaj loq joron pu chi' chub'anik jun nima' rech kák'am b'i ri ixoq rumal ri ja'. ¹⁶Ri ulew k'ut xuto' ri ixoq. Xujaq rib' ri ulew, xub'iq' k'u b'i ri joron ri xresaj loq ri nimalaj itzel kumätz pu chi'. ¹⁷Rumal ri' ri nimalaj itzel kumätz xyaktaj royowal chrij ri ixoq. Xe' k'ut, xch'ojin kuk' ri nik'iaj ralk'ual ri ral ri ixoq, ri keniman chke ru taqanik ri Dios, ri ki jikib'am kanima' chrij ri Qas Tzij ri xuq'alajisaj ri Jesucristo.

Waral käqil wi ri kieb' xib'ib'alalaj taq awaj

13 ¹Xintak'i in chuchi' ri mar, xinwil k'ut xel loq pa ri mar jun xib'ib'alalaj awaj ri k'o wuqub' u jolom, lajuj k'u ru k'a'. E k'o jujun corona pa ki wi' ri jujun ru k'a'. Chke taq ru jolom e k'o jujun b'i'aj ri sib'alaj äwas ki b'ixik wa' chuwäch ri Dios. ²Ri xib'ib'alalaj awaj ri' ri xinwilo je' käpe jun b'alam, ri raqan k'ut e junam ruk' ri raqan jun oso, ri u chi' junam ruk' ri u chi' jun koj. Ri nimalaj itzel kumätz xuya ru chuq'ab' che xuquje' ri je'lalaj u t'uyulib'al. Xuquje' xuya ri nimalaj u taqanik pu q'ab'. ³Jun chke ru jolom ri xib'ib'alalaj awaj ri' k'o jun nimalaj soktajinaq che je' ta ne ri xa jub'iq' man käkämik. Xkunataj k'u ru soktajik ri kuya kämikal, je ri' chi konojel ri winaq cho ruwächulew sib'alaj xkikajmaj, xkiterenej k'u ri xib'ib'alalaj awaj. ⁴Ri winaq xkiq'ijilaj ri nimalaj itzel kumätz rumal chi u yo'm taqanik pu q'ab' ri xib'ib'alalaj awaj, xuquje' xkiq'ijilaj ri xib'ib'alalaj awaj, xkib'ij k'ut: ¿Jachin ta lo jun ri junam ruk' we xib'ib'alalaj awaj ri'? ¿Jachin ta k'u ri käkowinik käch'ojin ruk'? iMan k'o taj! —xecha'.

⁵Xuquje' xyi' che ri xib'ib'alalaj awaj chi kub'ij taq tzij re nimal, ri äwas ki b'ixik chrij ri Dios. Xuquje' xyi' che chi kátaqan kawinaq kieb' ik'. ⁶Je' k'u xub'ano. Xub'ij k'äxalaj taq tzij chrij ri Dios, xuquje' xub'ij ri äwas u b'ixik chrij ru b'i', chrij ri loq'alaj rachoch Dios, xuquje' chkij ri e k'o chila' chikaj. ⁷Xuquje' xyi' che chi käch'ojin kuk' ri winaq ri e rech ri Dios k'ä keuch'ak na. Xuquje' xyi' taqanik pu q'ab' chi kátaqan pa ki wi' konojel ki wäch winaq cho ruwächulew, winaq ri jalajoj taq ki tinimit, winaq ri jalajoj kech'awik, xuquje' winaq ri jalajoj keka'yik. ⁸We xib'ib'alalaj awaj ri' xq'ijilax kumal konojel ri winaq ri e k'o cho ruwächulew, konojel ri winaq ri tzaretaq xb'an ri kajulew man tz'ib'tal tä ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemal ri k'o ruk' ri Alaj Chij ri xkämisaxik.

⁹We k'o jun ru jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej b'a' ri kinb'ij. ¹⁰Ri winaq ri kekichap b'i nik'iaj winaq chik, ri e are' k'ut kechap na b'ik xuquje'. Ri winaq ri käkikämisaj nik'iaj winaq chik ruk' machete, ri e are' k'ut kekämisax na ruk' machete xuquje'. Rumal ri' ri winaq ri e rech ri Dios rajwaxik käkichajij paciencia xuquje' rajwaxik chi qas kekojon che ri Dios.

¹¹Te ri' xinwil jun xib'ib'alalaj awaj chik ri xel loq pa ri ulew. Ri jun ri' k'o kieb' ru k'a' ri je' käpe ru k'a' chij. Are k'u ri käch'awik je' käch'aw jun nimalaj itzel kumätz. ¹²Ri taqanik ri k'o pu q'ab' ri xib'ib'alalaj awaj ri' are je' jas ri k'o ruk' ri nab'e awaj. Chuwäch k'u ri nab'e xib'ib'alalaj awaj xub'ano chi ri uwächulew xuquje' konojel ri winaq ri e k'o cho ruwächulew käkiqu'ijilaj ri nab'e xib'ib'alalaj awaj ri xkunataj che ru soktajik ri xa jub'iq' man xkäm tä rumal. ¹³Xuquje' xub'an nimaq taq etal ri kajmab'al, je ri' chi xkowinik xuqasaj loq q'aq' chikaj cho ruwächulew chkiwäch ri winaq. ¹⁴Rumal k'u ri kajmab'al taq etal ri xyi' che chi kub'an chuwäch ri nab'e xib'ib'alalaj awaj, xeusub' ri winaq ri e k'o cho ruwächulew. Xeutaq k'u chub'anik jun u wächb'al ri nab'e xib'ib'alalaj awaj ri pune xsok che machete, xk'asi k'ut. ¹⁵Xyi' che ri ukab' xib'ib'alalaj awaj chi kuya u k'aslemal ru wächb'al ri nab'e xib'ib'alalaj awaj, rech käkowinik käch'awik, xuquje' keukämisaj jachin taq ri man keq'ijilan tä che. ¹⁶Man xaq xuwi tä wa', xane xuquje' xub'ano chi konojel ri winaq kok ketal che ri ki q'ab' re ru wikiäq'ab' o chukrusil ri ki palaj chi ak'alab', chi ri'jab', chi q'inomab', chi meb'a'ib', xuquje' ri winaq ri e k'o pu q'ab' jun patrón o winaq ri man k'o tä ki patrón. ¹⁷Man k'o tä k'u jun winaq kuya' kälöq'omik o käk'ayinik we man kojom retal o man kojom tä ru b'i' ri xib'ib'alalaj awaj chrij o ri rajilb'alil ru b'i'. ¹⁸Waral q'alaj wi chi rajwaxik ri etamanik. Jachin ri k'o u no'j, chuch'ob'o ri rajilb'alil ri xib'ib'alalaj awaj. Are rajilb'alil jun winaq. Ri rajilb'alil are waqib' ciento ruk' oxk'al waqib'.

Waral kätzijox wi ri ki b'ix ri jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil winaq

14 ¹Te ri' xinka'yik, xinwil ri Alaj Chij chakal puwi' ri juyub' Sión. E rachi'l jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil winaq ri tz'ib'tal ru b'i' ri Alaj Chij chukrusil ri ki palaj, xuquje' ru b'i' ru Tat ri Alaj Chij. ²Xinta k'ut k'o jun wojojem ri xpe chikaj ri junam ruk' ru chojojem k'ia nima', je' ta k'u ne ru tililem jun nimalaj kiäqulja. Ri wojojem ri' junam ruk' ri roq'eb'al k'ia arpas ri tajin käkiqu'ojomaj ri ajq'ojomab'. ³Tajin k'u käkib'ixoj jun k'ak' b'ix chuwäch ri je'lalaj t'uuyulib'al xuquje' chkiwäch ri kiejeb' ri je' kepe ángeles, xuquje' chkiwäch ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'. Man k'o tä k'u jun käkowinik kätetamaj ri b'ix ri', xane xaq xuwi ri jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil winaq chkixol ri winaq ajuwächulew ri xkiriq ru tob'anik ri Dios. ⁴E are taq wa' ri man xka'n tä

ri nimalaj mak ri äwas u b'anik kuk' taq ixoqib', ch'ajch'oj ri ki k'aslemal, ki terenem k'u ri Alaj Chij apawije' chi' ri ke' wi. Xkiriq ru tob'anik ri Dios chkixol ri winaq rech kek'oji che nab'e taq sipanik ri käyi' cho ri Dios je' jas jun sipanik re kosecha, xuquje' cho ri Alaj Chij. ⁵Man käriqtaj tä jun b'anal tzij chkixol, xane ch'ajch'oj ri kanima' cho ri je'lalaj u t'uyulib'al ri Dios.

Waral käqariq wi ri ki tzij ri oxib' ángeles

⁶Te k'u ri' xinwil jun ángel chik ri tajin kárapap pu nik'iajal ri kaj, ruk'am ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri man k'o tä u k'isik rech kutzizjoj wa' chke ri winaq ri e k'o cho ruwächulew, konojel ki wäch winaq, winaq ri jalajoj keka'yik, ri jalajoj kech'awik, xuquje' ri jalajoj taq ki tinimit. ⁷Ko xch'awik, xub'ij: Chixej iwib' cho ri Dios, nim chiwila wi, chiya k'u u q'ij, rumal chi xopan ri q'ij aretaq ri Are' kuq'at tzij pa ki wi' ri winaq. Chiq'ijilaj ri xb'anow ri kaj, ri ulew, ri mar, xuquje' ru k'iyib'al taq ja'.

⁸Te k'u ri' xteri chi loq jun ángel chik ri xub'ij: iXwulijik, ya xwulij ri nimalaj tinimit Babilonia! Je ri', rumal chi u q'ab'arisam konojel ki wäch winaq cho ruwächulew ruk' ru vino ri sib'alaj k'o u chuq'ab' re ri mak ri sib'alaj äwas u b'anik ri sachinaq u k'ux rumal, —xcha ri ángel.

⁹Te k'u ri' xteri chi loq jun urox ángel chik ri ko xch'awik, xub'ij: We k'o jun kuq'ijilaj ri xib'ib'alalaj awaj xuquje' ru wächb'al, kuya k'u rib' chi kok ri retal ri xib'ib'alalaj awaj chukrusil u palaj o che ru q'ab', ¹⁰ri winaq ri' kutij na re ri vino rech ri nimalaj k'äjisab'al wächaj ri kuya na ri Dios, ri man k'o tä jas yujtal ruk', xane sib'alaj k'o u chuq'ab', ri q'ijom pa ri vaso rech ri nimalaj royowal. Káb'an na k'äx che ruk' q'aq', xuquje' ruk' azufre chkiwäch ri ángeles rech ri Dios xuquje' chuwäch ri Alaj Chij. ¹¹Ru sib'el ri k'äxk'ol ri kuriqo káb'uquw na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Man k'o tä k'u uxlanem paq'ij o chaq'ab' chke ri winaq ri keq'ijilan ri xib'ib'alalaj awaj, xuquje' ru wächb'al, o ri käkiya kib' chi kok ri retal ru b'i' chke. ¹²Rumal ri' ri winaq ri e rech ri Dios, ri kekinimaj taq ru taqanik, xuquje' jikom ri kanima' chriq ri Jesús, rajwaxik käkichajij paciencia.

¹³Te k'u ri' xinta jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij chwe: Chatz'ib'aj we tzij ri': "Kämik kächaptaj b'ik, utz ke ri kekämik, ri xekojon b'i che ri Qajaw Jesús," —xcha'. Je', je ri', —kächa ri Loq'alaj Espíritu. Rumal chi keuxlan na che ri ki chak. Ronojel k'u ri utzil ri ka'nom man käsach tä ri', xane käq'alajin na wa' kuk' chila'.

Waral käqil wi ri q'ij ri kámulix ri kosecha cho ruwächulew

¹⁴Te k'u ri' xinka'yik, xinwil jun sutz' ri sib'alaj saq. T'uyul Jun puwi' ri sutz' ri junam ruk' ru k'ojol jun winaq. Kojom k'u jun u corona re q'än puaq, ruk'am jun ixjos pu q'ab' ri sib'alaj k'o u pu chi'. ¹⁵Xel k'u loq jun

ángel chik pa ri nimalaj rachoch Dios ri xuraq u chi' chuch'ab'exik ri Jun ri t'uyul puwi' ri sutz', xub'ij k'u che: Kojo la ri ixjos la, mulij k'u la ri kosecha, rumal chi ya xopan ri q'ij. Ronojel ki wäch ri tiko'n cho ruwächulew e are' utz chik, —xcha che.

¹⁶Ri Jun k'ut ri t'uyul puwi' ri sutz' xrok'owisaj ri rixjos puwi' ruwächulew, xumulij ri kosecha ri k'o cho ruwächulew.

¹⁷Te k'u ri' xel chi loq jun ángel chik pa ri nimalaj rachoch Dios ri k'o pa ri kaj. Ri are' xuquje' ruk'am jun ixjos ri sib'alaj k'o u pu chi'.

¹⁸Xuquje' xel chi loq jun ángel chik ruk' ri ta'b'al toq'ob' ri k'o taqanik pu q'ab' puwi' ri q'aq'. Ko xuraq u chi' chuch'ab'exik ri ángel ri ruk'am ri ixjos ri sib'alaj k'o u pu chi', xub'ij che: Chakojo ri awixjos ri sib'alaj k'o u pu chi'. Cheaq'ata ri jutaq tzayaj uva che ri ki che'al, ri e tikitoj cho ruwächulew, rumal chi e chaq' chik, —xcha che.

¹⁹Ri ángel k'ut xrok'owisaj ri rixjos puwi' ruwächulew, xeumol k'u ri uvas ri e k'o cho ruwächulew, te k'u ri' xeuk'iaq pa jun nimalaj k'olib'al jawije' ri kepitz' wi. Are wa' kel kub'ij ri nimalaj k'ajisab'al wächaj ri kuya ri Dios. ²⁰Ri uvas chrij ri tinimit xepitz' wi. Pa ri k'olib'al ri xepitz' wi xel loq nimalaj kik' ri xopan aq'an pa taq ri jik'b'al ri ki chi' ri kiej, xuqajb'ej k'u oxib' ciento kilómetros.

**Waral käqil wi ri wuqub' ángeles ri kuk'am
ri wuqub' k'isb'al taq k'äxk'ol**

15 ¹Xinwil chi jun nimalaj etal chik cho ri kaj ri sib'alaj kajmab'al u b'anik. Xeinwil wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' k'isb'al taq k'äxk'ol. Ruk' k'u wa' käk'is u tza'm ri nimalaj royowal ri Dios.

²Xuquje' k'o ri xinwilo ri je' u b'anik jun mar re vidrio ri käkowin kaka'y jun chupam ri yujtal ruk' q'aq'. Chuchi' k'u ri mar ri' re vidrio e tak'atoj wi ri e ch'akaninaq puwi' ri xib'ib'alalaj awaj, puwi' ru wächb'al, xuquje' puwi' ri jun ri xyi' jun ajilab'al che ru b'i'. Kuk'am k'u jujun ki q'ojom arpas ki b'i' ri yo'm chke rumal ri Dios. ³Käkib'ixoj k'u ru b'ix ri qa mam Moisés ri patänil re ri Dios, ru b'ix ri Alaj Chij ri kub'ij:

Sib'alaj nim, xuquje' kajmab'al
ronojel ri b'anom la,

Qajaw Dios, ri k'o ronojel
u wäch chuq'ab' uk' la.

E jikom xuquje' e qas tzij
ru b'eyal ri chomanik la,
lal ri' Nimalaj Taqanel pa ki wi'
konojel ki wäch winaq cho ruwächulew.

⁴¿Jachin ta ri mat kuxej rib'
chuwäch la, nimalaj Qajaw?
¿Jachin ta ri mat kunimarisaj

q'ij la?
 Xuwi k'u ri lal, lal loq'alaj
 qa Dios.
 Konojel ki wäch winaq cho
 ruwächulew kepe na che
 q'ijilaxik la.
 Je ri', rumal chi kilom chi
 jikom anima' la chub'anik ronojel,
 —kächa ri b'ix.

⁵Te k'u ri' xinka'yik, xinwil k'ut xjaqjob' ru chi' ri Loq'alaj Rachoch Dios ri k'o pa ri kaj, ri Loq'alaj Ja ri k'olotal wi ri tz'alam taq ab'aj re ru Pixab' ri Dios. ⁶Chupam k'u ri Loq'alaj Rachoch Dios xeb'el wi loq ri wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' k'äxk'ol. Ki kojom ch'ajch'oj atz'iaq re lino ri käjuluwik, ximital jujun pas re q'än puaq cho ki k'ux. ⁷Te k'u ri' jun chke ri kiejb' ri je' kepe ángeles xuya wuqub' laq re q'än puaq chke ri wuqub' ángeles chkijujunal. E nojinaq k'u ri laq che ri nimalaj k'äjisab'al wächaj ri kuya ri qa Dios ri man käkäm taj ri k'asal pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. ⁸Xnoj k'u ri Loq'alaj Rachoch Dios che sib' rumal ri nimalaj u q'ij ri Dios xuquje' rumal ri nimalaj u chuq'ab'. Man k'o tä k'u jun ri kuya' kok b'i chupam k'ä käk'is na ri wuqub' k'äxk'ol ri kuk'am ri wuqub' ángeles.

Waral käqil wi ri käb'anik aretaq käjamix ri k'o chupam ri wuqub' laq

16 ¹Te k'u ri' xinta jun ri ko xch'aw loq pa ri Loq'alaj Rachoch Dios, ri xub'ij chke ri wuqub' ángeles: iJix b'a'! Jijamij puwi' ruwächulew ri nimalaj k'äjisab'al wächaj ri kuya ri Dios ri k'o pa taq ri wuqub' laq, —xcha'.

²Xe' ri nab'e ángel, xujamij puwi' ruwächulew ri k'o pa ru laq. Konojel k'u ri winaq ri k'o ri retal ri xib'ib'alalaj awaj chke, ri xuquje' käkiq'ijilaj ru wächb'al, xel loq jun itzel ch'a'k chkij ri sib'alaj käq'aq'anik.

³Ri ukab' ángel xujamij puwi' ri mar ri k'o pa ru laq. Xub'an k'u kik' ri joron re ri mar, je' ta ne ru kik'el jun käminaq. Konojel k'u ri e k'aslik ri e k'o pa ri mar xekämik.

⁴Ri urox ángel xujamij ri k'o pa ru laq puwi' taq ri nima', xuquje' puwi' ru k'iyib'al taq ja', xub'an k'u kik' taq ri ja'. ⁵Te k'u ri' xinto xub'ij ri ángel rech taq ri ja': Ri lal jikom anima' la rumal chi je wa' b'anom la chuq'atik tzij, Qajaw, loq'alaj qa Dios, lal ri' ri k'o la kämik, xuquje' xk'oji la ojer. ⁶Je ri', rumal chi we winaq ri' ki kämisam ri winaq ri ki jachom kib' pa q'ab' la, xuquje' ki kämisam ri q'alajisal taq re ri Loq' Pixab' la. Kämik k'ut yo'm la kik' chke pa tijik rumal chi je wa' ri taqal chke, —xcha'.

⁷Xuquje' xinta jun ri xch'aw loq ruk' ri ta'b'al toq'ob' ri xub'ij: Je', Qajaw, qa Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' uk' la, qas tzij xuquje' qas jikom b'anom la chuq'atik tzij pa ki wi', —xcha'.

⁸Ri ukaj ángel xujamij ri k'o pa ru laq puwi' ri q'ij, xyi' k'u u chuq'ab' ri q'ij che ki poroxik ri winaq ruk' ru q'aq'al. ⁹Konojel k'ut sib'alaj xek'atik. Pune ta je ri', man xkik'ex tä ri kanima', ri ki chomanik, man xkiya tä k'u u q'ij ri Dios, xane xa xkib'ij tzij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios ri k'o u taqanik pa ki wi' taq we k'äxk'ol ri'.

¹⁰Ri uro' ángel xujamij ri k'o pa ru laq puwi' ri je'lalaj u t'uuyulib'al ri xib'ib'alalaj awaj, xq'equmar k'u ronojel ri tinimit ri kátaqan wi. Ri winaq k'ut xkitia' ri kaq' rumal ri q'axom. ¹¹Pune je ri' man xkiya tä kan u b'anik ri etzelal ri tajin káka'no, xane xa xkib'ij tzij ri äwas u b'ixik chrij ri qa Dios ri k'o chila' chikaj rumal ri ki q'axowem xuquje' rumal ri ch'a'k ri k'o chkij.

¹²Ri uwaq ángel xujamij ri k'o pa ru laq puwi' ri nimalaj nima' Eufrates. Xtzaj k'u ri joron re ri nima' rech kuya' káb'an jun b'e chke ri nimaq taq taqanelab' ri kepe pa ri relb'al q'ij.

¹³Te k'u ri' xinwilo chi pu chi' ri nimalaj itzel kumätz, pu chi' ri xib'ib'alalaj awaj, xuquje' pu chi' ri jun ri kub'an che rib' chi q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, xeb'el loq oxib' itzel taq espíritus ri je' kepe ixtutz'. ¹⁴E are itzel taq espíritus wa' ri káka'n kajmab'al taq etal, keb'el k'u b'i che ki mulixik konojel taq ri nimaq taq taqanelab' re ruwächulew che ri nimalaj ch'oj re ri nimalaj u q'ij ri qa Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk'. ¹⁵“¡Chitampe! Ri in kinpe na je' jas ru petik jun elaq'om, man kina' tä k'ut. Utz re ri man käwar taj, ri kok il che ri ratz'iaq, rech man käch'ani tä kanoq, kel k'u u k'ixb'al chkiwäch ri winaq,” —kächa ri Jesús. ¹⁶Ri itzel taq espíritus xekimulij k'u ri nimaq taq taqanelab' pa ri lianik ri u b'i' Armagedón pa ri ch'ab'al hebreo.

¹⁷Ri uwuq ángel xujamij ri k'o pa ru laq pa ri kiäq'iq', k'o k'u Jun ri ko xch'aw loq pa ri Loq'alaj Rachocho Dios ri k'o pa ri kaj, qas ruk' ri je'lalaj t'uuyulib'al xch'aw wi loq, xub'ij: Ya xb'antajik, —xcha'.

¹⁸Te k'u ri' xub'an taq kaypa', wojojem, xuquje' kiäqulja. Ruwächulew xslab'isax rumal jun nimalaj káb'raqan. We káb'raqan ri' sib'alaj nim na chkiwäch ri nik'iaj káb'raqan ri u b'anom tzaretaq e k'o winaq cho ruwächulew. ¹⁹Ri nimalaj tinimit Babilonia xutas rib', xub'an oxib'. Konojel k'u ri tinimit ri e k'o cho ruwächulew xewulijik. Man xsach tä k'u ri nimalaj tinimit Babilonia che ri Dios, xane xub'ano chi xuna' ri nimalaj k'äx re ri k'äjisab'al u wäch ri xutaq loq chrij rumal ri nimalaj royowal ri Are'. ²⁰Konojel ri ch'äqataq taq ulew ri e k'o pa ri mar xuquje' taq ri juyub' xsach ki wäch. ²¹Xuquje' xqaj loq chikaj pa ki wi' ri winaq nimaq taq saqb'äch ri xa jub'iq' man kepajan jujun quintal chkijujunal, ri winaq k'ut xkib'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios rumal ri k'äxk'ol re ri saqb'äch, rumal chi are jun k'äjisab'al wächaj ri sib'alaj nim na.

Waral káqil wi ri tinimit Babilonia ri je' jas jun nimalaj itzel ixoq

17

¹Te k'u ri' xpe jun chke ri wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' laq, xub'ij k'u chwe: Tasa'jmpe', kink'ut k'u na chawäch ru

k'äjisaxik u wäch ri nimalaj itzel ixoq, ri nimalaj tinimit ri t'uuyul pa ki wi' taq ri mar, —xcha'. ²Ri nimaq taq taqanelab' re ruwächulew ka'nom ruk' ri ixoq xa jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', xuquje' ri winaq ri e k'o cho ruwächulew e q'ab'arinaq ruk' ru vino ri sib'alaj k'o u chuq'ab' re ri mak ri sib'alaj äwas u b'anik ri sachinaq ki k'ux rumal.

³Te k'u ri', chupam ri xk'ut chnuwäch rumal ri Loq'alaj Espíritu, ri ángel xinuk'am b'i pa ri juyub' ri kätz'inowik. Chila' k'ut xinwil wi jun ixoq t'uuyul puwi' jun xib'ib'alalaj awaj kiäq rij, ri tz'ib'tal ronojel ri rij che taq b'i'aj ri sib'alaj äwas ki b'ixik chrij ri Dios. Ri awaj ri' k'o wuqub' u jolom, k'o k'u lajuy ru k'a'. ⁴We ixoq ri' u kojom atz'iaq ri kieb' u wäch kaka'yik, morada xuquje' kiäq. Wiqtal ruk' q'an puaq, kuk' taq ab'aj ri paqal kajil, xuquje' kuk' perlas. Ruk'am jun vaso re q'an puaq pu q'ab' ri nojinaq che ronojel u wäch ri man utz taj, xuquje' ri u tz'ilol ri nimalaj mak ri u b'anom ri sib'alaj äwas u b'anik, je' jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. ⁵Tz'ib'tal k'u jun b'i'aj chukrusil ru palaj ri ixoq ri man k'o tä jun käch'ob'owik. Are wa' ri b'i'aj: “Ri nimalaj Babilonia, ki nan ri itzel taq ixoqib', xuquje' konojel ri itzel taq winaq ri e k'o cho ruwächulew,” —kuchixik. ⁶Te ri' xinwilo chi ri ixoq q'ab'arinaq rumal ru tijik ri ki kik'el ri winaq ri e rech ri Dios, xuquje' rumal ru tijik ri ki kik'el ri e kämisam rumal chi xkitzizoj ronojel ri xub'an ri Jesús. Aretaq xinwilo, sib'alaj xinkajmaj wa'. ⁷Te k'u ri' xub'ij ri ángel chwe: ¿Jas che sib'alaj a kajmam awib'? Kinq'alajisaj na chawäch ri man etamtal taj chrij we ixoq ri', xuquje' chrij ri xib'ib'alalaj awaj ri kämowinaq b'ik, ri k'o wuqub' u jolom, ri xuquje' k'o lajuy ru k'a'. ⁸Ri xib'ib'alalaj awaj ri xawilo are wa' ri xk'oji na, kämik k'ut man k'o tä chik. Pune ta ne je ri' kel k'u na loq pa ri nimalaj jul ri sib'alaj naj u pam aretaq mäjoq ke' pa ri k'isb'al kämikal. Ri winaq ri e k'o cho ruwächulew, ri man tz'ib'tal tä ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemaal tzaretaq xb'an ruwächulew, käkikajmaj na aretaq käkil ri xib'ib'alalaj awaj ri xk'oji na, ri man k'o tä chi k'ut, ri käpe chi k'u na jumul chik, —xcha chwe.

⁹Waral k'o wi jun chomanik chke ri kekowinik kech'ob'onik. Ri wuqub' jolomaj kel kub'ij wuqub' juyub'. Pa ki wi' k'u wa' t'uuyul wi ri ixoq. ¹⁰Ri wuqub' jolomaj xuquje' kel kub'ij wuqub' nimaq taq taqanelab'. Job' chke we taqanelab' ri' xsach ki wäch wa'. Jun chke tajin kätaqan kämik, ri jun chi k'ut k'ä mäja' käpetik. Aretaq käpe ri k'isb'al taqanel, man naj tä k'u na kätaqanik. ¹¹Ri xib'ib'alalaj awaj ri xk'oji na, ri man k'o tä chik, are ri u wajxaq taqanel. Ri are' jun kuk' ri wuqub'. B'enam k'u re wa' pa ri k'isb'al kämikal.

¹²Ri lajuy u k'a' ri xawilo, e are lajuy nimaq taq taqanelab' wa' ri k'ä mäja' käkichap taqanik. Käyi' k'u na taqanik pa ki q'ab' rech ketaqan pa ki wi' ri winaq jun hora, junam ruk' ri xib'ib'alalaj awaj. ¹³We lajuy nimaq

taq taqanelab' ri' junam ri ki chomanik, käkiya k'u na ri ki chuq'ab' xuquje' ri ki taqanik che ri xib'ib'alalaj awaj. ¹⁴Kech'ojin na ruk' ri Alaj Chij, kech'aktaj k'u na rumal ri Alaj Chij junam kuk' ri e k'o ruk'. Je ri', rumal chi ri Alaj Chij are Kajaw ri ajawib', xuquje' are Nim Taqanel pa ki wi' konojel ri nimaq taq taqanelab'. Ri e k'o ruk' e sik'ital wa' rumal ri Dios, xuquje' e cha'talik, jikom k'u ri kanima'.

¹⁵Xuquje' xub'ij ri ángel chwe: Ri nimaq taq mar ri xeawilo, ri t'uyul wi ri itzel ixoq pa ki wi', are kel kub'ij wa' chi e konojel ki wäch winaq, e winaq ri jalajoj keka'yik, e winaq ri jalajoj taq ki tinimit, e winaq ri jalajoj kech'awik. ¹⁶Ri lajuj u k'a' ri e k'o che ri xib'ib'alalaj awaj ri xawilo, käketzelaj na u wäch ri itzel ixoq, käkiya k'u na kanoq u tukiel, käkich'anab'a na kanoq. Käkitij na ru tijol, käkiporoj k'u na ru b'aqil pa q'aq'. ¹⁷Ri Dios yo'winaq pa kanima' ri lajuj taqanelab' ri' chi käka'no jachike ri kraj ri Are', chi käjunamataj ri ki chomanik chuya'ik taqanik pu q'ab' ri xib'ib'alalaj awaj, k'ä käb'antaj na ronojel ru b'im ri Dios. ¹⁸Ri ixoq ri xawilo, are wa' ri nimalaj tinimit ri kätaqan pa ki wi' ri nimaq taq taqanelab' ajuwächulew, —xcha ri ángel chwe.

Käsachisax u wäch ri nimalaj tinimit Babilonia

18 ¹Te k'u ri' xinwil jun ángel chik ri tajin käqaj loq chikaj, k'o k'u nimalaj taqanik pu q'ab'. Ru juluwem xuya saqil cho ronojel ruwächulew. ²Ko xch'awik, xub'ij: iXwuljijk! Ya xwulij ri nimalaj tinimit Babilonia. Kojom chi wa' che kachoch itzel taq espíritus. Are ki jul ronojel ki wäch itzelalaj taq espíritus chik, xuquje' are ki sok k'äx taq chikop ajuwokaj ri tzel keilitajik. ³Je ri', rumal chi ronojel ki wäch winaq cho ruwächulew e q'ab'arinaq rumal ru tijik ri vino re ri nimalaj mak ri kub'ano. Xuquje' ri nimaq taq taqanelab' re ruwächulew je' ka'nom ruk' ri ixoq jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Ri ajk'ayib' k'ut ri e k'o cho ruwächulew e q'inomarinaq rumal chi ri nimalaj tinimit Babilonia sib'alaj ok'owinaq u wi' ri u rayib'al chke ronojel u wäch taq jastaq, —xcha'.

⁴Te k'u ri' xinta chi Jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij: Chixel loq pa we tinimit ri', winaq ri ix wech in, rech man kib'an tä iwe ri mak ri käb'an pa we tinimit ri', rech man kiriq tä k'u iwe ri nimaq taq k'äx ri kepe na puwi'. ⁵Xaq k'u u mulim rib' ru mak, opaninaq k'ä chikaj, na'tal k'u ronojel wa' ri retzelal che ri Dios. ⁶Chib'ana che ri are' jas ru b'anom ri are' chke nik'iaj chik, chiya u kamul ri rajil u k'exel che ri are' jas ri u b'anom chiwe. Chiyujaj ri kutijo, ri sib'alaj k'äx na u tijik wa' chuwäch ri xuya ri are' chke nik'iaj chik, chiya k'u wa' che. ⁷Chiya k'äxk'ol che, xuquje' b'is, jas ru nimal ri nimarisan ib' ri xk'i'y pa ranima', xuquje' jas ri nimalaj u rayib'al chke k'ia taq jastaq. Xub'ij k'u pa ranima': “Ri in, in t'uyul waral je' jas jun ixoq nim taqanel, man in malka'n taj, man k'o tä

k'u k'äx kinriq na," —kächa'. ⁸Rumal ri' xa pa jun q'ij kepe na ronojel ru k'äxk'ol puwi'. Käpe na kämikal, käpe na b'is, xuquje' wi'jal. Käporox k'u na ruk' q'aq'. Je ri', rumal chi ri Dios sib'alaj k'o u chuq'ab', ri Qajaw Dios ri u q'atom tzij puwi' chi käk'äjisax u wäch.

⁹Ri nimaq taq taqanelab' re ruwächulew ri xka'n ruk' are' jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', ri xkiya kib' chutzukuxik ruk' are' ri k'ia jastaq ri xkirayij, keb'oq' na, käkiraq k'u ki chi' aretaq käkil ru sib'el ri q'aq' re ru poroxik. ¹⁰Naj ketak'i wi na che rumal ri ki xib'rikil. Sib'alaj käkixej na kib' che ri nimalaj k'äjisab'al u wäch ri tajin kuriqo, käkib'ij k'u na: iAy! iToq'ob' a wäch, nimalaj tinimit Babilonia, tinimit ri nim u q'ij! Xaq te'talik xpe ri k'äx pa wi', xk'äjisax k'u a wäch, —kecha na.

¹¹Ri ajk'ayib' ri e k'o cho ruwächulew xuquje' keb'oq' na, käkiraq k'u na ki chi' che we tinimit, rumal chi man k'o tä chi na jachin ri kälöq'ow ri jastaq ri käkik'iyij. ¹²Ri käkik'iyij are ri q'an puaq, ri saq puaq, ri ab'aj ri paqal rajil, ri perlas, ri manta re lino ri kok' u wäch, ri manta re xela, ri manta morada, xuquje' ri manta ri sib'alaj kiäq u wäch. Käkik'iyij k'u taq che' ri kek'ok'otik, jastaq re marfil,ⁱ re che' ri paqal kajil, re ri ch'ich' bronze, re xaq ch'ich', xuquje' jastaq re mármol.^j ¹³Xuquje' käkik'iyij ri canela, ri molom taq q'ayes ri kek'ok'otik, ri incienso, ri mirra,^k k'ok'alaj taq kunab'al, vino, aceite, kok'alaj k'äj, ri triko k'ut. Käkik'iyij k'u k'ia ki wäch taq awaj, wakäx, awaj re taq eqa'n, chij, xuquje' kiej ruk' ri ki carruaje, xuquje' winaq, e are' winaq wa' ri xa käkikoj nik'iaj winaq chik che patänil taq ke. ¹⁴Käkib'ij k'u na che ri tinimit: iKonojel ri je'lalaj taq jastaq ri sib'alaj xarayij ki wäch, ri sib'alaj xqaj chkiwäch ri winaq, ya man k'o tä chik! iXsach k'u u wäch ronojel ra q'inomal, xuquje' ronojel ri a je'lal ri k'o nab'e!

¹⁵Ri ajk'ayib' ri xka'n ki k'ay kuk' taq we jastaq ri', ri e q'inomarinaq rumal we tinimit ri', naj ketak'i wi na che ri tinimit rumal chi käkixej kib' we ne käkiriq ke ri e are' ri nimalaj k'äjisab'al u wäch we tinimit ri'. Keb'oq' na, käk'axow k'u na ri kanima'. ¹⁶Käkib'ij k'u na: iAy! iToq'ob' u wäch ri nimalaj tinimit! Junam k'u ri are' ruk' jun ixoq ri u kojom kok'alaj lino che ratz'iaq, xuquje' u kojom manta morada xuquje' manta ri sib'alaj kiäq u wäch, u wiqom k'u rib' ruk' q'an puaq, kuk' taq ab'aj ri paqal kajil, xuquje' kuk' perlas. ¹⁷iXaq te'talik k'ut xsach u wäch ronojel ri nimalaj u q'inomal! —kecha na.

Konojel ri e kojom che kaporal chke taq ri barcos, xuquje' ri winaq ri keb'e' pa taq barcos, ri e b'inisel taq barcos, konojel k'u ri kechakun pa

ⁱ 18:12a Ri "jastaq re marfil" e are' jastaq wa' ri b'anom chke ru ka' ri tix (elefante), sib'alaj paqal rajil k'u wa'. ^j 18:12b Ri "jastaq re mármol" e are' jastaq ri b'anom che jun ab'aj saq u wäch ri sib'alaj paqal rajil. ^k 18:13 Chawila' ri nota chrij ri "mirra" pa San Marcos 15:23.

ri mar, naj xetak'i wi kan che ri tinimit. ¹⁸Aretaq xkil ru sib'el ri tinimit ri tajin käporoxik, xkiraq ki chi', xkib'ij: ¿A xk'oji lo jumul jun tinimit junam ruk' we nimalaj tinimit ri'? iMan xk'oji taj! —xecha'.

¹⁹Xkik'iäq ulew pa ki jolom (k'utb'al re ri ki b'is). Xeb'oq'ik, xq'axow k'u ri kanima', xkiraq ki chi', xkib'ij: iAy! iToq'ob' u wäch ri nimalaj tinimit! Ruk' k'u ru q'inomal e q'inomarinaq konojel ri k'o ki barcos pa ri mar. iXaq te'talik k'ut xsach u wäch we nimalaj tinimit ri!! —xecha'.

²⁰Chixkikot b'a' iwonojel ix, ri ix k'o pa taq ri kaj rumal ri xb'antaj che we tinimit ri'. Chixkikot ix xuquje', ri ix rech ri Dios, xuquje' ri ix, ix apóstoles, ri ix xuquje' ri ix q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios rumal chi aretaq ri Dios xuq'at tzij puwi' we tinimit ri' chi käk'äjisax u wäch, xuya ri rajil u k'exel ri k'äx ri u b'anom we tinimit ri' chiwe, —xcha ri Jun ri xch'aw loq chikaj.

²¹Te k'u ri' jun ángel ri sib'alaj k'o u chuq'ab' xuwalijsaj jun ab'aj ri junam ruk' jun nimalaj ka', xuk'iäq b'i pa ri mar, xub'ij k'ut: Are je wa' käb'an na che ri nimalaj tinimit Babilonia, käwulij na. iRuk' chuq'ab' käwulixik! Man k'o tä k'u jumul ri kilitaj chi na u wäch. ²²iBabilonia! Man k'o tä chi na jumul ri kätataj chi awuk' ri roq'eb'al ri q'ojom arpa u b'i', ri su', o ri tun. Man käriqtaj tä chi na jun ajchak ri kub'an apachike u wäch chak. Man kätataj tä chi na jun winaq ri käjuqnaq ru ka' pa ri tinimit. ²³Man kätunun tä chi na pa taq ja ru saqil ri jun candela, man kätataj tä k'ut ri wojkorem pa taq ri k'ulanem. Nab'e kanoq ri ajk'ayib' ri e k'o awuk' e are nimaq ki q'ij cho ruwächulew. Xesub'taj k'u konojel ki wäch winaq cho ruwächulew ruk' ri itzinik ri xab'ano, —xcha'.

²⁴Chupam k'u we tinimit ri' xekämisax wi ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' ri winaq ri e rech ri Dios. Xriqtaj k'u ri ki kik'el konojel ri winaq ri e kämisam cho ronojel ruwächulew chupam we tinimit ri', —xcha ri ángel.

19 ¹Te k'u ri' xinta sib'alaj k'ia winaq ri e k'o pa ri kaj ri ko xech'awik, xkib'ij:

iAleluya! Ruk' ri qa Dios
qa riqom wi ri to'b'al qib'.
Xuwi che ri Are' taqal wi
chi känimarisax u q'ij.
Xuwi ri Are' taqalik käb'ix che
chi k'o nimalaj u chuq'ab'

²rumal chi u b'anom ri jikomal,
u b'anom k'u ri qas tzij chuq'atik tzij.

Xuq'at k'u tzij puwi'
ri nimalaj itzel ixoq
chi käk'äjisax u wäch.

Are k'u ri are' ri retzelam ruwächulew

ruk' ronojel ri man utz taj
ri xub'ano.

Xuya k'u ri Dios che ri ixoq ri rajil
u k'exel ri ki kämikal
ri patänil taq re ri Are',

—xecha ri'.

³Te k'u ri' xech'aw chik, xkib'ij: ¡Aleluya! Ru sib'el ri nimalaj tinimit ri tajin käporoxik, man kätäni taj, xane xaq tajin wi käb'uquw na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik, —xecha'.

⁴Ri juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xuquje' ri kiejeb' ri je' kepe ángeles xkimej kib', xkiq'ijilaj k'u ri Dios ri t'uuyul pa ri je'lalaj u t'uuyulib'al, xkib'ij: ¡Amén! ¡Aleluya! —xecha'.

⁵Te k'u ri' xtataj Jun ri xch'aw loq ruk' ri je'lalaj t'uuyulib'al ri xub'ij:
Chiya u q'ij ri qa Dios,
iwonojel ix ri kixpatänin che,
ri kixej iwib' chuwäch,
ri nim kiwil wi, chi ak'alab'
chi ri'jab',

—xcha'.

Waral käqil wi ri nimaq'ij re ru k'ulanem ri Alaj Chij

⁶Xuquje' xinta jun wojojem ri je' ta ne e k'ia winaq tajin kech'awik, ri je' ta ne ru chojojem k'ialaj nimaq taq ja', xuquje' je' ta ne ru tililem kowilaj taq kiäqulja ri xkib'ij:

¡Aleluya! Ri Qajaw, ri qa Dios,
ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk',
u k'utum chi Are' tajin kätäqanik.

⁷Chujkikotoq, qas chkikot qanima',
qanimarisaj k'u u q'ij ri Dios
rumal chi xopan ri q'ij
ri käk'uli ri Alaj Chij.
Ri rixoqil k'ut u b'anom
u b'anik rib'.

⁸Yo'm che chi kukoj ch'ajch'oj atz'iaq
re kok'alaj lino ri käjuluwik,
—xecha'. Ri kok'alaj lino kel kub'ij ri jikomaj ki k'aslemal ri winaq ri e rech ri Dios.

⁹Te k'u ri' xub'ij ri ángel chwe: Chatz'ib'aj wa' we tzij ri': “Utz ke ri e sik'im che ri nimalaj wi'm ri käb'an pa ru k'ulanem ri Alaj Chij,” —xcha'.

Xub'ij chi k'u chwe: We tzij ri', qas e are u Tzij ri Dios wa', —xcha chwe.

¹⁰Xinxuki k'u chuwäch ri ángel chuq'ijilaxik. Ri are' k'ut xub'ij chwe: ¡Mab'an wa'! Ri in xuquje' xaq in patänil re ri Dios je' jas ri at, junam

kuk' ri awachalal ri jikom kanima' chrij ri gas tzij ri xuq'alajisaj ri Jesús. Are chaq'ijilaj ri Dios, —xcha chwe.

Ri gas tzij ri xuq'alajisaj ri Jesús, are k'u wa' ri käyo'w ki chuq'ab' ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios.

Waral käqil wi ri Jun ri kiejeninaq chrij ri saq rij kiej

¹¹Te k'u ri' xinwil ri kaj jaqталik, xuk'ut k'u rib' jun saq rij kiej. Ru b'i' ri Jun ri kiejeninaq chrij are wa': Jikom Ranima' xuquje' Qas Tzij. Ruk' k'u jikomал kuq'at tzij xuquje' kub'an ri ch'oj. ¹²Ru waq'äch kejuluwik je' jas ru xaq q'aq', e kojom k'u k'ia corona chujolom. K'o jun b'i'aj tz'ib'tal chrij ri xaq xuwi ri Are' gas käch'ob'owik. ¹³U kojom jun u q'u' ri tz'ajom che kik'. Ru b'i' k'ut are “Ru Tzij ri Dios”. ¹⁴Ternetal k'u kumal ri soldados ajchikaj ri ki kojom saq atz'iaq re kok'alaj lino ri ch'ajch'oj. E kiejeninaq k'ut chkij saq taq kiej. ¹⁵Pu chi' kel wi loq jun machete ri sib'alaj k'o u pu chi', ri kukoj che ki sokik konojel ki wäch winaq cho ruwächulew. Kätaqan k'u na pa ki wi' ruk' jun vara re ch'ich'. Kuq'at k'u na tzij pa ki wi'. Je' kub'an na chke jas ri kub'an jun winaq che ki pitz'ik ri uvas ruk' ri raqan, keutak'alej. Xuquje' kub'an na chi käkina' ri k'äx re ri nimalaj k'äjisab'al ki wäch ri käpe pa ki wi' rumal ri nimalaj royowal ri Dios, ri qa Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk'. ¹⁶Tz'ib'tal k'u we b'i'aj ri' che ru q'u' xuquje' che ri raqan ri kub'ij: Are “Nim Taqanel pa ki wi' ri nimaq taq taqanelab', Kajaw k'u konojel ri ajawib'.”

¹⁷Te ri' xinwil jun ángel ri tak'al pa ri q'ij, ri xuraq u chi', ko xch'awik che ki ch'ab'exik konojel ri chikop ri kerapap chikaj, xub'ij chke: iChixsa'j! Chimulij iwib' che ri nimalaj wi'm ri kuya ri Dios. ¹⁸Chixsa'j rech kitij ri ki ti'ljol nimaq taq taqanelab', ri ki ti'ljol ri ki nimaqil taq soldados, xuquje' ri ki ti'ljol achijab' ri sib'alaj k'o ki chuq'ab'. Kitij k'u na ri ki ti'ljol taq kiej, xuquje' ri ki ti'ljol taq ri ajkiejab', ri ki ti'ljol ronojel ki wäch winaq, winaq ri e k'o pu q'ab' jun patrón o ri man k'o tä ki patrón, chi ak'alab', chi ri'jab', —xcha'.

¹⁹Te k'u ri' xinwil ri xib'ib'alalaj awaj xuquje' ri nimaq taq taqanelab' ajuwächulew kachi'l ri ki soldados, ri ki mulim kib' rech kech'ojin ruk' ri Jun ri kiejeninaq chrij ri kiej xuquje' kuk' ru soldados ri Are'. ²⁰Xchap k'u ri xib'ib'alalaj awaj junam ruk' ri jun ri kub'an che rib' chi are q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri u b'anom kajmab'al taq etal chuwäch ri xib'ib'alalaj awaj. Kumal k'u we kajmab'al taq etal ri' xeusub' ri winaq ri xkiya kib' chi kok ri retal ri xib'ib'alalaj awaj chke, ri xuquje' xkiq'ijilaj ru wächb'al. Ri xib'ib'alalaj awaj xuquje' ri jun ri kub'an che rib' chi are q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, e k'aslik xek'iäq b'i pa ri q'aq' ri je' jas jun nimalaj mar ri sib'alaj känikow ruk' azufre. ²¹Are k'u ri nik'iaq chik, xekämisax ruk' ri machete ri kel loq pu chi' ri Jun ri kiejeninaq chrij ri kiej, konojel k'u taq ri chikop ajuwokaj xnoj ki pam ruk' ri ki ti'ljol we winaq ri'.

Waral kätzijox wi ri jun mil junab'

20 ¹Te k'u ri' xinwil jun ángel ri tajin káqaj loq chikaj, ruk'am pu q'ab' ri lawe rech ri nimalaj jul ri sib'alaj naj u pam, xuquje' ruk'am jun nimalaj ximib'al re ch'ich'. ²We ángel ri' xuchap ri nimalaj itzel kumätz, ri ojer kumätz ri káb'ix Itzel xuquje' Satanás che u b'i'. Mil junab' k'ut xuxim na ruk' ri ximib'al re ch'ich'. ³Xuk'iaq b'i pa ri nimalaj jul, xutz'apij kan u chi' ri jul, xukoj jun t'iqb'al che ri tz'apib'al re rech man keusub' tä chi ri winaq cho ruwächulew k'ä kätz'aqat na ri mil junab'. Aretaq kätz'aqat ri mil junab' rajwaxik k'ut kätzoqopix na kieb' oxib' q'ij.

⁴Te k'u ri' xinwil jujun je'lalaj taq t'uyulib'al. Chila' k'ut e t'uyul wi ri yo'm taqanik pa ki q'ab' chuq'atik tzij. Xuquje' xinwil ri kanima' ri winaq ri esam ki jolom rumal ru tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios ri xuq'alajisaj ri Jesús. Ri e are' man xk'iq'ijilaj tä ri xib'ib'alalaj awaj. Man xk'iq'ijilaj tä ru wächb'al, man xkiya tä k'u kib' chi kok ri retal ri are' chukrusil ri ki palaj o che ri ki q'ab'. Xinwilo chi xek'astaj chkixol ri käminaqib', xetaqan k'ut junam ruk' ri Cristo pa ri mil junab'. ⁵Are wa' ri nab'e k'astajib'al. Are k'u ri nik'iaj käminaqib' chik man xek'astaj tä che we chanim ri', xane k'ä te' xek'astajik aretaq xtz'aqat na ri mil junab'. ⁶iUtz ke ri xek'astaj pa ri nab'e k'astajib'al! E are wa' ri ki jachom kib' pu q'ab' ri Dios. Ri ukab' kämikal man käriqtaj tä chi na kumal ri e are', xane keb'ok na che sacerdotes rech ri Dios xuquje' rech ri Cristo. Ketaqan k'u na ruk' ri Cristo pa ri mil junab'.

⁷Aretaq kätz'aqat ri mil junab', ri Satanás kätzoqopix na, kel k'u na loq jawije' ri tz'aptal wi. ⁸Kel k'u na b'i che ki sub'lik ri winaq cho ronojel ruwächulew. E are k'u wa' ri Gog, xuquje' ri Magog. Keumulij na ri ki soldados che ri ch'oj, ri sib'alaj e k'ia je' jas ri senyáb' ri k'o chi' ri mar ri man käkowin tä jun che kajilaxik. ⁹Xepaqi k'u loq cho ronojel ruwächulew, xkisutij rij ri k'olib'al ri e k'o wi ri winaq ri e rech ri Dios, xuquje' ri tinimit ri loq' chuwäch. Ri Dios k'ut xutaq loq q'aq' chikaj, ri xeuporoj konojel. ¹⁰Ri Itzel k'ut, ri u b'anom sub'unik chke, xk'iaq b'i pa ri nimalaj q'aq' ri je' ta ne are jun mar ri sib'alaj känikow ruk' azufre, jawije' xk'iaq wi b'i ri xib'ib'alalaj awaj xuquje' ri jun ri kub'an che rib' chi are q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Chila' k'ut käkiriq wi na nimalaj k'äx chi paq'ij chi chaq'ab' pa taq ri q'ij ri junab' ri repetik.

**Waral kätzijox wi ri q'atow tzij ri káb'an chuwäch
ri nimalaj t'uyulib'al ri saqlolox**

¹¹Xinwil k'u jun nimalaj t'uyulib'al ri saqlolox, xuquje' xinwil ri Jun ri t'uyul chila'. Chuwäch k'u ri Are' xsach u wäch ri ulew xuquje' ri kaj, man k'o tä jumul xilitaj chi ki wäch rumal chi man k'o tä chi k'u k'olib'al jawije' chi' kuya' kek'oji

wi. ¹²Te k'u ri' xeinwil ri käminaqib', chi ri'jab' chi ak'alab' e tak'atoj chuwäch ri Dios. Xeqajtaj k'u taq ri wuj xuquje' xjaqtaq jun wuj chik, ri wuj re k'aslemal. Xq'at k'u tzij pa ki wi' ri käminaqib'. Xilik jas ri xka'no aretaq e k'asal cho ruwächulew, ri tz'ib'tal pa taq ri wuj. ¹³Ri mar xeujach ri käminaqib' ri e k'o chupam. Ri kämikal xuquje' ri k'olib'al ri e k'o wi ri käminaqib' xekijach ri käminaqib' ri e k'o chupam. Konojel k'tut xq'at tzij pa ki wi' chrij ronojel ri xka'n pa ri ki k'aslemal. ¹⁴Te k'u ri' ri kämikal xuquje' ri k'olib'al ri e k'o wi ri käminaqib', xek'iaq b'i pa ri nimalaj q'aq' ri je' ta ne jun mar tajin käk'atik. Are k'u wa' ri ukab' kämikal. ¹⁵Chila' k'tut xek'iaq wi b'i ri man tz'ib'tal tä ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemal.

Waral käqil wi ri k'ak' kaj xuquje' ri k'ak' uwächulew

21 ¹Te k'u ri' xinwil jun k'ak' kaj xuquje' jun k'ak' uwächulew, rumal chi ri nab'e kaj xuquje' ri nab'e uwächulew xsach ki wäch, xuquje' ri mar man k'o tä chik. ²In ri', ri Juan, xinwil ri loq'alaj tinimit, ri k'ak' Jerusalén, tajin käqaj loq chikaj ruk' ri Dios. B'anom k'u u b'anik je' jas jun ali ri u kojom chi ri ratz'iaq re k'ulanem rech käk'uli ruk' ri ala ri kok che rachajil. ³Xinta k'u jun ri ko xch'aw loq chikaj ri xub'ij: ¡Chawilampe! Ri Dios u yakom chi ri rachoch kämik chkixol ri winaq. Käjeqi na junam kuk', ri e are' k'tut keb'ok na che u winaqil ri Are'. Tzare k'u ri qas Dios käk'o'ji na kuk' che ki Dios. ⁴Ri Dios kusu' na ri u wa'll ki wäch. Man k'o tä chi k'u kämikal, man k'o tä chi oq'ej, man käq'axow tä chi na ri kanima', man k'o tä chi k'u q'axom. Je ri', rumal chi ronojel ri k'o nab'e ya man k'o tä chik, xsach k'u u wäch wa', —xcha'.

⁵Are k'u ri Jun ri t'uyul pa ri nimalaj t'uyulib'al xub'ij chwe: Chawilampe', ri in kinb'an k'ak' che ronojel ri k'olik, —xcha chwe.

Xuquje' xub'ij: Chatz'ib'aj wa' rumal chi we tzij ri' e qas tzij, kuya' k'ut qas käku'b'i u k'ux jun chkiq, —xcha'.

⁶Te k'u ri' xub'ij chi chwe: ¡Ya xb'antajik! In ri' ri chapleb'al xuquje' ri k'isb'al, je' jas ri nab'e letra xuquje' ri k'isb'al letra rech ri alfabeto, ri “A” ruk' ri “Z”. Jachin ri kächaqil'j u chi' kinya na che ri are' chi kutij re ri joron re ri u k'iyib'al ja' ri kuya k'aslemal, ri xaq käsipaxik. ⁷Jachin ri käch'akanik kärechb'ej na ronojel wa'. Ri in kinok na che u Dios, ri are' k'tut kok na che walk'ual in. ⁸Are k'u ri winaq ri e xib'rib', ri man kekojon taj, ri winaq ri etzeltajinaq ki k'aslemal cho ri Dios, ri kämisanelab', ri winaq ri je' käka'no jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', ri winaq ri käka'n itzinik, ri kekiq'ijilaj taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq, xuquje' konojel ri b'anal taq tzij, konojel wa' keb'e' na pa ri nimalaj q'aq' ri je' ta ne jun mar ri tajin käk'atik ruk' azufre. Are k'u wa' ri ukab' kämikal, —xcha ri Dios chwe.

Waral käqil wi ri k'ak' tinimit Jerusalén

⁹Te k'u ri' xpe jun chke ri wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' laq ri nojinaq che ri k'isb'al taq k'äxk'ol, xub'ij chwe: Tasa'j, kink'ut ri ali chawäch, ri rixoqil ri Alaj Chij, —xcha chwe.

¹⁰Chupam ri xuk'ut ri Loq'alaj Espíritu chnuwäch xinwilo chi ri ángel xinuk'am b'i puwi' jun nimalaj juyub' ri sib'alaj naj paqalinaq, xuk'ut k'u ri nimalaj tinimit chnuwäch, ri loq'alaj Jerusalén ri tajin káqaj loq chikaj jawije' xel wi loq chuwäch ri Dios. ¹¹Ri tinimit kájuluw rumal ru je'lalaj u juluwem ri Dios, ru juluwem are junam ruk' jun ab'aj ri sib'alaj paqal rajil, junam ruk' jun ab'aj re jaspe, ri kuya' káka'y jun chupam jas ri vidrio. ¹²Ri tinimit sutim rij che jun nimalaj tapya ri naj paqalinaq. E k'o kab'lajuj uchib'e che ri tapya, e k'o k'u jujun ángel chuchi' taq ri uchib'e. Ri ki b'i' ri kab'lajuj tinimit re Israel e tz'ib'tal cho ri jujun porta re ri uchib'e. ¹³Oxib' uchib'e e k'o chrelb'al q'ij, oxib' chik e k'o chuwikiäq'ab' ri relb'al q'ij, e k'o oxib' chumoxq'ab' ri relb'al q'ij, e k'o k'u oxib' chik chuqajb'al q'ij. ¹⁴Ri tapya rech ri tinimit kojom kab'lajuj ab'aj che u tak'alib'al. Ri ki b'i' ri kab'lajuj apóstoles re ri Alaj Chij e tz'ib'tal chkij taq ri ab'aj.

¹⁵Ri ángel ri tajin kätzijon wuk' ruk'am jun aj re q'än puaq che retaxik ri tinimit, xuquje' k'u taq ri uchib'e ruk' ri tapya. ¹⁶Ri tinimit xaq junam retab'alil ri pa taq u xkut. Ri raqan xaq junam ruk' ru wäch. Ri ángel xretaj ri tinimit ruk' ri aj ri ruk'am. Kieb' mil ruk' kieb' ciento kilómetros ketanik. Ri raqan, xuquje' ri u wäch ri paqalinaq xaq junam keetanik. ¹⁷Te k'u ri' xretaj chi ri tapya, ketan k'u oxk'al ruk' kiejeb' metros ru pimal, jas ri etab'al ri kákikoj ri winaq are wa' ri tajin kukoj ri ángel.

¹⁸Ri tapya are ab'aj re jaspe' ri kojom che ri tapya. Are k'u ri tinimit are q'än puaq ri man k'o tä yuja'm ruk' kojom che, junam ruk' ri vidrio ri ch'ajch'oj. ¹⁹Ri ab'aj ri e kojom che ru tak'alib'al ri tapya e wiqtal kuk' ronojel ki wäch ab'aj ri paqal kajil. Ri nab'e ab'aj re ri tak'alib'al, wiqtal ruk' jaspe, ri ukab' ab'aj wiqtal ruk' zafiro, ri urox ab'aj wiqtal ruk' ágata, ri ukaj ab'aj k'ut, are wiqtal ruk' esmeralda. ²⁰Ri uro' ab'aj wiqtal ruk' ónice, ri uwaq ab'aj wiqtal ruk' cornalina, ri uwuq ab'aj wiqtal ruk' crisólito, ri uwajxaq ab'aj wiqtal ruk' berilo, ri ub'elej ab'aj wiqtal ruk' topacio, ri ulajuj ab'aj wiqtal ruk' crisoprasa, ri ujulajuj ab'aj wiqtal ruk' jacinto, ri ukab'lajuj ab'aj k'ut, are wiqtal ruk' amatista. ²¹Ri kab'lajuj porta re ri u chi' taq b'e e kab'lajuj perlas wa'. Chkijujunal ri porta e jujun perlas. Ri b'e ri kok'ow pu nik'iajal ri tinimit are re q'än puaq ri man k'o tä yuja'm ruk', je' jas ri vidrio ri kákowinik káka'y jun chupam.

²²Man xinwil tä jun Loq'alaj Rachoch Dios pa ri tinimit ri', rumal chi ri Qajaw Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk', are ri Are' ri Loq'alaj Rachoch Dios junam ruk' ri Alaj Chij. ²³Ri tinimit man rajwaxik taj chi káka'y ri q'ij puwi', man rajwaxik tä k'u ri ik' rumal chi ri je'lalaj u juluwem ri Dios are káka'y puwi'. Ri Alaj Chij k'ut Are u saqil. ²⁴Konojel

¹21:18 Konojel ri ab'aj ri keb'ix waral, ri jaspe, ri esmeralda, ri perlas, xuquje' ri nik'iaj chik, e are' ab'aj wa' ri sib'alaj paqal kajil.

ki wäch winaq cho ruwächulew ri ki riqom ru tob'anik ri Dios keb'in na pa ru saqil ri tinimit ri!. Are k'u ri nimaq taq taqanelab' re ri uwächulew käkik'am na b'i ri jastaq ke ri nimaq ki q'ij, ri nim keil wi, kekiya k'u na kan pa ri tinimit. ²⁵Ru chi' taq b'e re ri tinimit man ketz'apix tä paq'ij. Chila' k'ut man k'o tä chaq'ab'. ²⁶Käk'am na b'i jela' ri q'inomal ri sib'alaj nimaq ki q'ij, ri nim keil wi kech konojel ki wäch winaq cho ruwächulew. ²⁷Man k'o tä k'u jas ri man ch'ajch'oj taj kok b'i pa ri tinimit. Man kok tä k'u b'i jun winaq ri etzeltajinaq ru k'aslemal cho ri Dios, o jun ri u b'anom sub'unik. Xaq xuwi keb'ok na b'i ri winaq ri tz'ib'tal ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemal ri k'o ruk' ri Alaj Chij.

22 ¹Te k'u ri' ri ángel xuk'ut chnuwäch jun nima' ri saqlolaj re joron ri kuya k'aslemal. Käkowinik kaka'y jun chupam je' jas ri cristal. Chila' k'ut kel wi loq ri nima' ruk' ri je'lalaj t'uyulib'al ri e k'o wi ri Dios xuquje' ri Alaj Chij. ²Pu nik'iajal ri b'e ri kok'ow pa ri tinimit xuquje' pa taq u xkut ri nima' e k'yinaq wi ri che' re k'aslemal. Kab'lajuj mul kawächin che ri jun junab'. Chi ik' kuya ru wäch. Are k'u ru xaq kok che kunab'al ke konojel ki wäch winaq cho ruwächulew. ³Chila' man k'o tä jas ri etzelam u wäch rumal ri Dios. Are k'u ri je'lalaj t'uyulib'al ri e k'o wi ri Dios xuquje' ri Alaj Chij käk'o'ji na pa ri tinimit ri!. Ri patänil taq re ri Dios k'ut, keq'ijilan na che ri Are!. ⁴Qas käkil na rib' ki wäch chb'il kib', are k'u ru b'i' käk'o'ji na chukrusil ri ki palaj. ⁵Chila' man k'o tä chi chaq'ab'. Ri winaq ri kejeqi chila' man rajwaxik tä ru saqil jun candela chke. Man rajwaxik tä k'ut ru saqil ri q'ij rumal chi ri Dios ri Qajaw kuya na saqil pa ki wi!. Ri e are' k'ut ketaqan na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.

Xa jub'iq' kraj chi käpe chi na jumul ri Jesucristo

⁶Te k'u ri' xub'ij ri ángel chwe: We tzij ri' e qas tzij, kuya' k'ut qas kaku'b'i u k'ux jun chkij. Ri Qajaw k'ut, ri tzare Dios wa', ri käyo'w ki chuq'ab' ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab', u taqom loq ru ángel chuk'utik chkiwäch ri patänil taq re jas ri käb'antaj na chanim, —xcha chwe.

⁷iChitampe!! iChanim kinopanik! —xcha ri Jesús.

iUtz re ri kunimaj ru Loq' Pixab' ri Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri!! —xcha chwe.

⁸In ri!, ri Juan, xinto, xuquje' qas xinwil ronojel ri kätzijox waral. Aretaq xtataj wa' wumal xuquje' xilitaj wumal, xinxuki chuwäch ri ángel ri xk'utuw ronojel wa' chnuwäch rech kinq'ijilaj. ⁹Ri ángel k'ut xub'ij chwe: iMab'an wa!! Ri in xaq in patänil re ri Dios je' jas ri at xuquje' taq ri awachalal ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' konojel ri keniman che ru Tzij ri Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri!. iAre chaq'ijilaj ri Dios! —xcha chwe.

¹⁰Xuquje' xub'ij chwe: Meak'u' ru Loq' Pixab' ri Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri!, rumal chi xa jub'iq' chik kraj chi kopan ri q'ij ri käb'antaj na

ronojel wa'. ¹¹Xaq b'a' chaya che ri b'anal etzelal chi kutajej u b'anik ri etzelal ri kub'ano, xuquje' ri winaq ri man ch'ajch'oj tä ranima' chutaqej na u b'anik ri man ch'ajch'oj taj. Are k'u ri utzalaj winaq chutaqej u b'anik ri utzil, ri winaq k'ut ru jachom rib' pu q'ab' ri Dios chutaqej u b'anik ri jikom cho ri Dios, —xcha'.

¹²iChitampe! —kächa ri Jesús. iChanim kinopanik! Wuk'am b'i ri tojb'al ri kinya na chke ri winaq chkijujunal, jas u wäch ri ka'nom. ¹³In ri', in ri nab'e xuquje' in ri k'isb'al, ru chapleb'al xuquje' ru k'isik ronojel. Ri in, in je' jas ri nab'e letra xuquje' ri k'isb'al letra rech ri alfabeto, ri “A” ruk' ri “Z”, —xcha ri Are'.

¹⁴Utz ke ri ki ch'ajom ri katz'iaq (kel kub'ij wa' chi e nimaninaq chwe), rech kuya' käkitij ke ru wäch ri che' ri kuya' k'aslemal. Xuquje' kuya' keb'ok pa ri uchib'e rech ri tinimit. ¹⁵Are k'u ri itzel taq winaq, xuquje' ri winaq ri käka'n itzinik, ri winaq ri je' käka'no jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', ri kämisanelab', ri winaq ri käkiq'ijilaj taq tiox ri xa e b'anom kumal, xuquje' konojel ri utz käkil wi ri b'anow tzij, ri käka'n sub'unik kekanaj na kan ri e are' chrij ri tinimit.

¹⁶In ri', ri Jesús, nu taqom b'i ri nu ángel chuq'alajisaxik ronojel wa' chke taq ri qachalal kojonelab'. Wuk' in xel wi ri a mam David ri nim taqanel, in k'ut ri rachalaxik kan ri are'. In ri' ri nimalaj ch'imil ri sib'alaj käjuluwik pa ru saqirib'al, —xcha ri Are'.

¹⁷Ri Loq'alaj Espíritu xuquje' ri rixoqil ri Alaj Chij käkib'ij: iChixsa'j! —kecha ri'.

Jachin ri kätowik, chub'ij: iChixsa'j! —kächa na.

Jachin ri kächaq'ij u chi', ri kraj re ri joron, chpetoq, chutija re ri joron ri kuya' k'aslemal ri xaq käsipaxik.

¹⁸Konojel ri käkitatab'ej ru Loq' Pixab' ri Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri', in ri', ri Juan, kinb'ij wa' chke: We k'o jun kuya u wi' taq we tzij ri', ri Dios kuya na u wi' ri k'äxk'ol chrij ri are' ri e tz'ib'tal pa we wuj ri' ri kepe na chkij ri winaq. ¹⁹Xuquje' we k'o jun k'o käresaj che ru Loq' Pixab' ri Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri', ri Dios käresaj na ru b'i' ri winaq ri' pa ri wuj re k'aslemal, man kuya tä k'u che chi kok pa ri loq'alaj tinimit. Are k'u wa' ri e tz'ib'tal chkij pa we wuj ri'.

²⁰Ri Jun ri käq'alajisan taq we tzij ri', kub'ij: iJe', je ri!! iKinopan na chanim!

Amén. iSal'j la, Qajaw Jesús!

²¹Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch iwonojel. Amén.

DICCIONARIO

- Abba** Kel kub'ij “nu tat” pa ri ch'ab'al arameo, ri ki ch'ab'al ri winaq aj Israel pa taq ri q'ij ri xk'o'ji ri Jesús cho ruwächulew.
- Anclas** Ri nimaq taq ch'ich' ri káb'ix “anclas” chke, e k'o kolob' ri ximital chke. Ri ki patän ri ch'ich' ri' are káka'no chi ri barco kätak'i pa ri ja', man k'o tä ke' wi.
- Ángel** Jun u wäch u taqo'n ri Dios ri ketob' chke ri kojonelab'.
- Apóstol** Kel kub'ij “taqom”. E kab'lajuj u taqo'n ri Jesús ri e cha'tal rumal.
- Arca** Pa we Nuevo Testamento kel kub'ij ri nimalaj barco ri xub'an ri mam Noé.
- Ayuno** Kel kub'ij ri nimaq'ij ri káb'an kumal ri winaq aj Israel rech kána'taj chke ri sachb'al ki mak ojer rumal ri Dios. Xuquje' are ri u b'anik orar, man káwi' tä jun.
- Beelzebú** Are jun chke ru b'i' ri Satanás, ri ki nimal ri itzel taq espíritus.
- Camello** Jun nimalaj awaj ri kuya' kákiejen jun chrij, más k'ut kákoj wa' che taq eqa'n. Nim na ri' chuwäch jun kiej.
- Circuncisión** Chawila' “Retal ri ojer trato”.
- Cristiano** Kel kub'ij chi are kákojon jun che ri Jesucristo, kutaqej k'u ru tjonik ri Are' xuquje' ronojel ru Loq' Pixab' ri Dios.
- Cristo** Kel kub'ij “cha'tal rumal ri Dios”, junam ruk' ri tzij “mesías” pa ri ch'ab'al hebreo.
- Diáconos** Ri diáconos xuquje' ri diaconisas e are' ri k'o keqle'n che ki to'ik ri nik'iaj kojonelab'.
- Eunuco** Jun achi ri xtas chkij ri nik'iaj achijab' rech kub'an na jun chak ri sib'alaj nim u b'anik.
- Fariseos** Ri tata'ib' ri' e are' winaq wa' aj Israel ri sib'alaj xkiquatej u nimaxik ru Pixab' Moisés. Xka'n k'u nimal, xkichomaj chi e utz na chkiwäch konojel ri winaq. K'ia ki naq'atisam wi kib' ri man qas tä are ri kub'ij ru Tzij ri Dios.
- Hebreo** Ri ojer ki ch'ab'al ri winaq aj Israel. Ri dialecto ri xkikoj pa taq ru q'ij ri Jesús, are káb'ix “arameo” che.

- Iglesia** E are' ri qachalal kojonelab' ri käkimulij kib'. Xuquje' käkoj ri tzij ri' che taq ri ja (templo, rachoch Dios). Ri qas iglesia are ri komon winaq ri käb'ix “Cristianos” chke.
- Israel** Jun chke ru b'i' ri mam Jacob, u k'ojol ri mam Isaac. Ri rachalaxik kan ri mam Jacob ri te' xil ki wäch käb'ix aj Israel chke. Xuquje' käkoj we b'i'aj ri' chrij ronojel ri ki tinimit.
- Itzel ch'a'k** Are jun yab'il ri sib'alaj k'äx ri kusipaj rib' ri käb'ix “lepra” che pa castellano. Are jun k'utb'al chrij ri mak.
- Jikomaj patänil re ri Dios** Are ri Cristo, ri To'l Qe, ri xkib'ij loq ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios.
- Käb'al** Man q'alaj tä wa' we are mo' o are käb'al. Jun chke ri nimaq'ij ri käka'n ri winaq aj Israel are ri nimaq'ij ke ri käb'al. Käka'n ki käb'al re ki q'ab' taq che'. Wuqub' q'ij kek'o'ji chupam, na'tab'al re ri nimalaj ki b'inem pa ri juyub' ri kätz'inowik.
- Kaxa** (“Cofre del Pacto” käb'ix che pa castellano.) Jun kaxa ri ch'uqum rij che q'an puaq, ri k'olotal wi ri trato (o, pacto). Chupam ri kaxa ri' k'o jun xaro re q'an puaq ri k'o maná chupam, k'o k'u ru ch'imiy ri mam Aarón ri xtuxik, xuquje' e k'o ri tz'alam taq ab'aj chupam ri zetz'ib'ax wi ri taqanik re ri ojer trato.
- Kaxlan wa ri man k'o tä ch'äm ruk'** Are ri xkitij ri winaq aj Israel pa ri aq'ab' ri xeb'el loq pa Egipto. Xb'an nimaq'ij che rumal chi are na'tab'al re ri q'ij ri xetzoqopix loq rumal ri Dios.
- Levitas** E are' achalaxik re Leví ri xetob' chke ri sacerdotes pa ri nimalaj rachoch Dios.
- Loq'alaj Espiritu** Are ri Espiritu rech ri Dios ri xub'ij ri Cristo chi kutaq na loq rech käk'o'ji pa kanima' ru tijoxelab', pa taq k'u kanima' konojel ri kekojon che.
- Maná** Are ri wa ajchikaj, tzuqub'al ke ri winaq aj Israel aretaq xeb'in pa taq ri juyub' ri ketz'inowik.
- Mesías** Chawila' ri tzij “Cristo”.
- Mirra** Jun kunab'al ri sib'alaj paqal rajil. Are ki chomanik ri winaq chi ri kunab'al ri', we yujtal ruk' ri vino, kub'ano chi kätäni ri q'axom.
- Nardo** Ru b'i' jun q'ayes ri xkoj chub'anik jun k'ok'alaj kunab'al ri sib'alaj paqal rajil.
- Nimalaj rachoch Dios** (Are käb'ix “Templo” che pa castellano.) Ri nimalaj ja pa Jerusalén ri xyaktaj ojer rumal ri nim taqanel Salomón. Xtastaj k'u wa' che ru q'ijilaxik ri Dios kumal ri winaq aj Israel.
- Obispo** Kel kub'ij “pastor” o apachin jun ri käyi' che chi kuchajij ri jumulaj kojonelab'.
- Paraíso** Jun lugar re kikutemal. Chila' keopan wi ri kanima' ri kojonelab' aretaq kekämik, chila' k'ut käkeyej wi ri q'ij re ri k'astajib'al.

- Pascua** Jun chke ri ki nimaq'ij ri winaq aj Israel, nim k'u u b'anik. Are na'tab'al re ri q'ij ri xeb'el loq pa ki q'ab' ri winaq aj Egipto ojer. (Chawila' "Kaxlan wa ri man k'o tä ch'äm ruk'.")
- Pentecostés** Jun chke ri ki nimaq'ij ri winaq aj Israel. Are ri q'ij ri keto'taj che ru molixik ri cebada (jun grano ri je' kelik jas ri trigo). Káb'an wa' aretaq ok'owinaq chi 50 q'ij ri nimaq'ij Pascua.
- Qachalal** ("Hermanos" káb'ix che pa castellano.) Ri kekojon che ri Jesucristo e kachalal kib' rumal ri Jesús.
- Q'ij re uxlanem** Ri winaq aj Israel sib'alaj nim xkil wi ri u wuq q'ij re ri semana. Ri nab'e taq kojonelab' nim xkil wi ri nab'e q'ij re ri semana rumal chi are wa' ri q'ij ri xk'astaj ri Qajaw Jesús chkixol ri käminaqib'.
- Qolol che'** Xuquje' káb'ix "ajanel" o "carpintero" che rumal ru chak.
- Rachoch Dios** Jun ja ri käkimulij wi kib' ru winaqil ri Dios, we aj Israel o e are' kojonelab' che ri Cristo.
- Ralk'ual kan ri qa mam David** Kel kub'ij "To'l Qe" junam jas ri tzij "Cristo" o "Mesías".
- Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq** Ri Jesús xukoj we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ib'ax ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios chi are ri To'l Qe ri käpetik.
- Retal ri ojer trato** Ru kojik ri etal ri' che ru cuerpo jun ala o jun achi, are wa' káb'ix "circuncisión" che pa castellano, retal ri trato ri xub'an ri Dios ruk' ri mam Abraham ri ojer ki mam ri winaq aj Israel.
- Sacerdote aj Israel** Ri achi ri cha'talik rech käch'aw pa ki wi' ri winaq ruk' ri Dios. Jun ri kojom chub'anik ri jastaq rech ri q'ijilanik, je' jas ri ki jachik awaj cho ri Dios. Ri ki nimal ri sacerdotes, are káb'ix "sumo sacerdote" che.
- Saduceos** Ri tata'ib' saduceos e are' nimaq taq winaq wa' aj Israel. Ri e are' k'ut man käkikoj taj chi qas tzij kek'astaj na ri käminaqib' je' jas ri ki kojoniq ri fariseos. (Chawila' Hechos 23:6-8.)
- Sinaí** Ri nimalaj juyub' ri' káb'ix "Sinaí" che, xuquje' "Horeb". Are ri juyub' jawije' xch'aw wi ri Dios ruk' ri Moisés, xuya k'u ri Lajuj Taqanik che.
- Sión** Are u b'i' jun juyub' pa Jerusalén. Kojom k'u ri b'i'aj ri' chrij ri tinimit Jerusalén xuquje'.
- Sodoma y Gomorra** Kieb' tinimit naqaj che ri Mar Muerto ri xk'äjisax wi ki wäch ri winaq rumal ri itzel taq ki mak.
- Tijonelab' re ri Pixab'** E are' achijab' wa' ri sib'alaj xkitijoj kib' chrij ru Pixab' ri Moisés, xkik'ut wa' chkiwäch ri winaq.
- To'l Qe** ("Nuestro Salvador" pa castellano.) Ri b'i'aj ri' xkoj che u b'i' ri Dios pa ri Antiguo Testamento. Xkoj k'u che ri Jesús ru K'ojol

rumal chi xkäm che qa to'ik chuwäch ri nimalaj k'äjisab'al qa wäch.

Trato (Käb'ix “pacto” o “testamento” che pa castellano.) Ri ojer trato xb'an ruk' ri mam Abraham, ruk' ri mam Moisés. Ri Dios xub'an jun k'ak' trato kuk' konojel ri xekojon che ri Jesucristo ri u K'ojol.

Tun Ri “tun” are jun chik u wäch trompeta, man b'anom tä k'u ruk' ch'ich', xane ruk' ru k'a' chij.